

Samenlevingsopbouw

*Succes
gevoel v. Greet*

EEN BLOEMLEZING UIT ZEVENTIEN JAAR INZET

de bloemetjes van Greet Hettinga geplukt

GREET HETTINGA WEGGEKOCHT DOOR "MARGE"?

concurrentiestrijd tussen roddelbladen laait op;
oud-Marge-maker Jos van der Lans: 'ik zeg niks'

OPBOUWERKSTER "PUR SANG" BOUWT AF

verbijsterde intimi: 'hoe kan Greet dit nou doen?'
en anderen: 'hoe kan Greet dit nu laten?'

GEEFT GREET HETTINGA DE PIJP AAN MAARTEN?

een hoogst onwaarschijnlijk scenario, aldus kenners:
'Maarten is al eeuwen uit de redactie, dus wat moet
die daarmee. Bovendien rookt ie niet'.

december
'98

Colofon

MO/Samenlevingsopbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouwpraktijk. Het verschijnt tenminste acht maal per jaar.

Samenstelling en redactie:
Fenny Gerrits (eindredactie),
Greet Hettinga,

Wil van de Leur,
Chris Veldhuysen en Kees
Stuurop.

Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens en John
Struiken.

Foto/illustratie omslag: LCO
Vormgeving/DTP: John Struiken
Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs
bedraagt f 72,50 voor het eer-
ste en f 69,50 voor het tweede
en verdere abonnementen.

Losse nummers kosten f 12,50.
(Prijzen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen
dient schriftelijk vóór 1 decem-
ber te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag,
Telefoon: 070-380 4431,
faxnummer: 070- 380 9973.

E-mail Internet:
lcpbouw@xs4all.nl

Advertentie tarieven zijn op
aanvraag verkrijgbaar.

geleide

REDACTIE NEEMT AFSCHEID VAN GREET HETTINGA

"Mededelingen
Opbouwwerk" heette
het getypte, met plak-
letters van koppen
voorzien, vervolgens
gestencilde en met de
lijmkwast van een rug-
getje voorziene blad dat
in 1982 het licht zag.
Greet Hettinga, Maarten

Snel, Charlotte Krop en
Wil van de Leur vorm-
den de redactie, maar
annonceerden zichzelf
bescheiden als 'de
samenstellers'.

Het initiatief, genomen
door het toenmalige
Landelijk Platform
Opbouwwerk,
wilde - in barre tijden -
een eigen communica-
tie-middel voor de prak-
tijk van de lokale
opbouwwerkers in
Nederland neerzetten
....>>>.

Inhoud
Artikelen van de
hand van Greet
Hettinga terug-
gaand tot 1982

Uitgeverij van:
Landelijk Centrum Opbouwwerk

Als een steuntje in de rug dat hard nodig was. Er kwam onmiddellijk reactie van het NIMO, uitgever van het toenmalige maandblad Marge: in een bijeenkomst in het statige Amsterdamse Victoria Hotel deed Henk Weijnen (NIMO) een manhafte poging dit ongewenste initiatief te keren. Maar de initiatief-nemers ('roots' in het noordelijke opbouwwerk hebbend) weken niet, want Marge bood allang geen referentie-punt meer voor het uitvoerend opbouwwerk.

Maar in het Victoria-Hotel werd de zaak low-key gespeeld: hoe zou een stencil Marge kunnen bedreigen; en: aangezien Maarten Snel in beide redacties zat waren er toch juist goede verbindingen, of niet soms?

Zo begon het en Greet Hettinga deed van meet af aan mee, omdat ze voor 'gewoon degelijk opbouwwerk' stond, daarin zeker innovatie niet schuwend, maar wel met nuchter Fryske scepsis aankeek tegen de Amsterdamse grachten-gordel-hypes die het tijdbeeld leken te regeren.

Trouwens door al die zeventien jaar heen heeft de inmiddels veeljarig te Amsterdam woonachtige Greet haar 'roots' nooit vergeten: de altijd op de loer liggende onderwaardering van het plateland was in de redactie altijd haar pakkie-an. Maar ze dat daar niet in vastgeroest: milieu-vriendelijk wonen in samenhang met werkcreatie en de buurteconomie waren onderwerpen waarin Greet a.h.w. 'avant la lettre' initiatieven nam. Bovendien had ze (o.m. Hopkins University) ook brede internationale contacten opgebouwd.

Inbreng

Tijdens de redactie-vergaderingen was Greet altijd degene die de meeste inbreng had. En dat niet omdat ze behoorlijk van zich af kan spreken (ook dat is waar), maar vooral omdat ze altijd goed voorbereid was: steeds dat schriftje had met talloze aantekeningen (van ontmoetingen, gesprekken, conferenties, ideeën); en daarnaast ook telkens weer een veelheid van kranten-knipsels en foto-kopieën ter tafel wist te brengen. Een slimme meid is op haar redactievergadering voorbereid, nietwaar.

Dank

Greet, door al die jaren heen heb je heel veel voor Mededelingen Opbouwwerk en (na de omdoping) voor MO/Samenlevingsopbouw gedaan en betekend.

Maar veel belangrijker nog was al die tijd je 'drive' en je 'trouw' om goede dingen met het opbouwwerk te doen. En die essenties kregen (onder veel meer) ook vorm in je inzet voor het vakblad.

Daarvoor dus veel erkentelijkheid en dank.

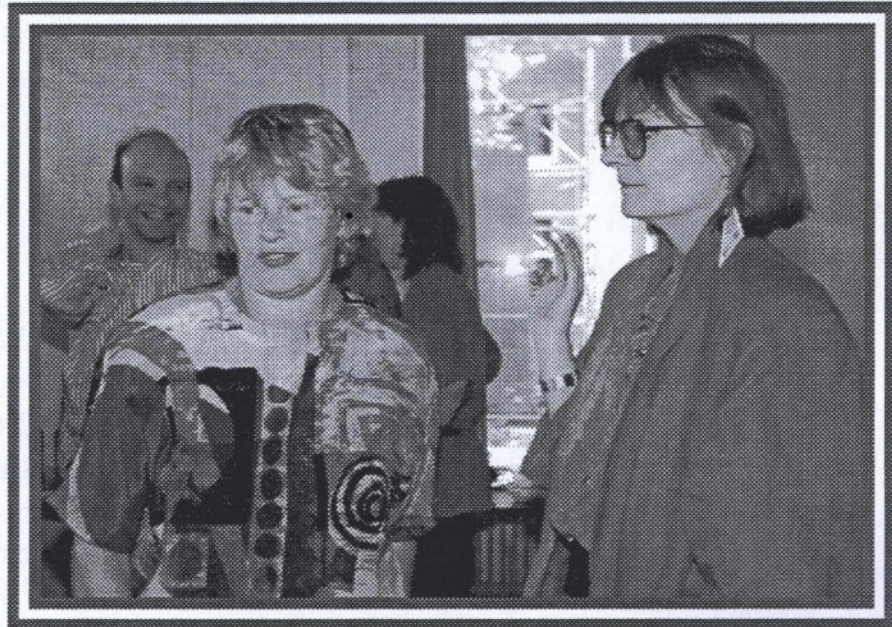
En Greet, mocht je (en dat zou toch kunnen) in de komende tijden nog eens wat schrijven of een tip hebben

Behouden vaart en tot ziens, ook namens de collega-redactie-leden,

Wil van de Leur

Succes Greet !!!

MIO

APRIL 1
nummer
verschijnt tenminste
zesmaal per jaar

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

In dit eerste nummer treft U onder meer aan:

- * aandacht in de rubriek onderzoek en studie voor het zogenaamde armoede-rapport van het sociaal-cultureel planbureau in een beschouwing hiervan door Harry Broekman; tevens enige eerste gegevens uit een Nimo-onderzoek naar Opbouwwerk/Welzijnsplanning/Bezuiniging, door Koos Vos.
- * in de rubriek Bewoners-organisatie o.m. aandacht voor Binnen-gemeentelijke decentralisatie; ervaringen en konklusies van de voorzitter van een Rotterdamse wijk-organisatie, Bert Ameling; stadsvernieuwings-vernieuwing door bewoners-organisaties; de journalistieke functie van de Capelse huis-aan-huis-pers werd vrij eenvoudig ausradiert.
- * de werkplaatsen maken onder meer melding van een werkkonferentie over beleidsbeïnvloeding volkshuisvesting, de mogelijkheid tot aanschaffing van de matig begroete uitspraken van Minister André van der Louw in de t.v.-rubriek Capitool en informatie over een interessante Buurtkran cursus.
- * in de rubriek Tijdschrift-Thema bespreekt Jelle Dijkstra een aantal vaktijdschrift-artikelen over conflicten in organisaties.
- * onder Informatie een veelheid van kleinere en grotere mededelingen die voor bewonersorganisaties en opbouwwerkers van belang kunnen zijn bij hun werkzaamheden.
- * in de rubriek Werkverbanden ten slotte dit maal uitgebreide aandacht voor de tot standkoming van experimentele WAO-platforms in Rotterdam, Friesland en Limburg en de bedoeling van deze steunpunten voor belangenbehartiging door WAO-ers.

BIJ HET NUL-NUMMER

Het Mededelingenblad Opbouwwerk is een voortzetting en uitbreiding van de Nieuwsbrief die gedurende de voorbereidingsperiode van het landelijk steunpunt opbouwwerk vrij geregeld aan belangstellenden werd toegezonden.

De bedoeling is weinig meer of minder dan het verzamelen en daarna weer verspreiden van mededelingen van, voor en over het uitvoerend opbouwwerk.

Het mededelingenblad is dan ook voor een zeer groot deel afhankelijk van de bereidheid van bewonersgroepen, beroepskrachten en anderen om hun informatie beschikbaar te stellen. Uit de medewerking die de

samenstellers bij de voorbereiding van het eerste nummer ondervonden, mag blijken dat die bereidheid in eerste aanleg aanwezig is. Eén van de risico's bij een mededelingen-blad lijkt dat "boven-lokalen" eerder dan plaatselijk werkende bewoners-kaders en opbouwwerkers hun mededelingen belangrijk genoeg vinden voor publikatie. Daarom is het positief dat zich inmiddels al zo'n 13 lokale korrespondenten hebben gemeld, uitbreiding van dat aantal is van harte welkom. Eén van de verwachtingen die bewaarheid zou moeten worden, is dat door het -via korte mededelingen- beschikbaar komen van werk-informatie uit allerlei plaatselijke situaties "het wiel" iets minder vaak hoeft te worden uitgevonden en het gemakkelijker wordt direkte contacten met elkaar te leggen.

Tenslotte, hoewel strikte grenzen maar moeilijk te trekken zijn, is het niet de bedoeling dat M.O. een forum gaat worden voor bezielende beschouwingen van wijdloperige aard, die eerder in vakbladen of politieke tijdschriften een uitvals-basis moeten vinden. Omdat het bloed toch kruipt waar het niet gaan kan, voorziet M.O. middels een opinie-pagina in bescheiden mate in de behoefte eigen standpunten en visies te verkondigen.

Maar dat verandert weinig aan wat M.O. wil zijn: een goedkoop samengesteld weggooi-blad, dat informatie biedt van, voor en over lokale opbouwwerkpraktijken.

Greet Hettinga
Maarten Snel

Juni '82
nummer 2

mededelingen opbouwwerk

WIE HET KLEINE NIET EERT ...

Onder deze titel gaf de VNG in 1979 een boekwerkje uit waarin de problematiek van de kleine kernen wordt behandeld. Uit allerlei ontwikkelingen blijkt echter dat niet zomaar van bovenaf de leefbaarheid van kleine dorpen wordt bevorderd. Het zijn de acties van "Verenigingen van Plaatselijk Belang", "Overleggroepen Kleine Dorpen" en Gemeenten, die zorgen dat gunstige regelingen en subsidies van toepassing worden zodat kleine dorpen kunnen blijven bestaan. Opbouwwerkers in plattelandsgebieden kunnen profijt hebben van ervaringen, studies en acties van bovengenoemde groepen. Om het spoor aan te geven richten we de schijnwerper op enkele het oog lopende activiteiten.

Werkgelegenheid en Leefbaarheid in de kleine dorpen

Onder deze titel is een rapport verschenen bij de "Vereniging Brede

Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe". Gert Jan Meijer deed een onderzoek in een deel van Zuid-West-Drenthe naar ontwikkelingen op gebied van werkgelegenheid, beroepsbevolking, overheidsbeleid, leefbaarheid en perspectieven voor de toekomst. Van belang zijn de in het laatste hoofdstuk aangegeven konklusies en aanbevelingen van de Drenthse Vereniging. Een deel gaat in de richting van de overheid:

- meer aandacht van Provincies en Gemeenten voor het scheppen van kleinschalige werkgelegenheid in de kleine dorpen
- decentralisatie van het economische en ruimtelijke ondernemingsbeleid en
- het afzwakken van de kernenhierarchie.

Aan Adviesinstanties voor het Midden- en Kleinbedrijf wordt gevraagd wat dichter bij de mensen present te zijn en het samen met de overheid voeren van een actief vestigingsbeleid t.b.v. de kleine dorpen. Als positieve ontwikkelingen worden beschouwd:

- de instelling van een provinciale vakaturebank voor de middenstand
- de extra investeringssubsidie van 20% voor de laatste kruidenier
- een onderzoek naar de toekomstkansen van kleinschalige werkgelegenheid (Prov.Drenthe), en
- de discussies m.b.t. de werkgelegenheid in kleine dorpen in het kader van het Streekplan.

Enkele suggesties zijn het opzetten van een vakaturebank van lege bedrijfsgebouwen en -terreintjes en het betrekken van kleine plaatselijke aannemers bij bouwprojecten.

Het rapport is voor \$ 7,50 te bestellen bij de funktionaris van de Vereniging, Hans Elerie, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen, tel. 05920-18018.

Wie meer wil weten over het behoud van de kleine school, buurtbusprojecten, boerderijenverbouw voor de huisvesting van 1 en 2 persoonshuishoudens of over basiskursussen voor dorpsbewoners kan daarvoor eveneens bij Hans terecht.

Rapport "De Doarpsbouwers" oftewel "De dorpsbouwers"

Het is gelukt 21 dorpsaannemers uit 3 aan elkaar grenzende friese plattelandsgemeenten als groep samen te laten werken bij de bouw van huurwoningen. Ieder apart krijgt geen kans maar samen kunnen ze een forse woning van 3½ VE (ontworpen door architect Zijlstra) bouwen met als totale stichtingskosten \$ 105.545,--. Bij deze prijs hoort een huur van \$ 425,-- per maand.

Voorwaarde is dat er verspreid over de 60 dorpen van de 3 gemeenten per dorp in blokjes van 2 gebouwd kan worden en dan per jaar minimaal in 5 dorpen. Gehoopt wordt dat de 3 gemeenten jaarlijks wel wat meer kunnen bouwen dan deze 10 woningen.

Voor 1982 hebben ze 32 woningwetwoningen toegewezen gekregen, maar volgens het Streekplan zouden het er 80 moeten zijn. De F.L.D.: Ferieniging Lytse Doarpen yn Fryslan (Ver.Kleine Dorpen in Friesland) heeft de nodige inspanning geleverd om deze samenwerking tussen dorpsaannemers te realiseren. Het is de beste oplossing om in de kleine dorpen nieuwbouw gerealiseerd te krijgen en vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Nu bouwtoewijzingen worden beknot zal meer gekeken worden naar duidelijke plannen en aantoonbare behoefte.

Of de Woningbouwverenigingen en -stichtingen - met hun vaak grote aannemers - op het aanbod in zullen gaan is nog de vraag.

De laatste jaren hebben zij geen brood gezien in het bouwen in deze dorpen. Politieke druk en de nu op tafel liggende werkbare structuur zullen daar verandering in kunnen brengen.

Evenals in Drenthe werkt de F.L.D. op velerlei gebied aan het behoud van de leefbaarheid in kleine dorpen. Zo zijn tijdens de laatste periode van de zes jaar durende Streekplanaffaire, veel positieve resultaten bereikt. Ter ondersteuning van de werkzaamheden van de "Dorpsbelangen" wordt naast het tijdschrift "Lytse Doarpepraet" een Handboek uitgegeven dat regelmatig wordt aangevuld met wetenswaardigheden op gebied van: ruimtelijke ordening, dorpshuizen, PTT, Sociaal Cultureel Plan e.d.

Kantoor F.L.D., Postbus 245, 9200 AG Drachten.

De overkoepelende organisatie van 5 Provinciale Verenigingen (waarvan 2 in oprichting: in Overijssel en Noord-Brabant) van Plaatselijke Dorpsbelangen en Plattelandsgemeenten is de

Landelijke Vereniging voor kleine kernen, Postbus 29,
3740 AA Baarn, tel. 02154-15357. Stafmedewerker is
H.J. van Paassen.

Het samenbundelen van groepen en individuen, die zich inzetten voor de leefbaarheid van kleine kernen en het coördineren en stimuleren van werkgroepen behoort naast studie, onderzoek en dokumentatie tot de doelstelling.

Wie met dorpsproblemen te kampen heeft en met de bewoners oplossingen zoekt zal hier terecht kunnen of verder op weg worden geholpen. Het niet opnieuw uit te hoeven vinden van het wiel kan ons werk uit handen nemen.

Greet Hettinga.

- Een service-kontrakt met de stad New-York voor housekeeping service: een soort gezinsverzorging voor bijstandsklanten en ouderen. Het uitbesteden van deze activiteit bespaart de steden geld. CABS kon echter nog voordeliger werken dan particuliere bedrijven die kontrakten aangaan. Het grootste deel van het budget van \$ 2 miljoen ging naar lonen maar door de niet strakke verdeelregels hield CABS \$ 8.000 over elke maand. Dit ondanks dat CABS \$ 3.50 per uur betaalt i.p.v. het minimum van \$ 3.15 en 20 vakantiedagen geeft i.p.v. 10. De gemeente New York wilde dat geld terug. Er is onderhandeld en een kompromis gevonden.

Door deze dienst naar de wijk te halen is er werkgelegenheid ontstaan voor ca. 450 ongeschoolde vrouwen uit de eigen buurt. Zo ontstaat sociaal en economisch voordeel zowel voor de buurtbewoner als voor de samenleving.

- Het verkrijgen van een subsidie van het V.S. Handelsdepartement t.b.v. ondernemers uit minderheidsgroepen. CABS kan hierdoor ondernemersadviezen en leningen geven aan "starters". Zij wacht niet alleen de vraag af maar is actief betrokken bij de ontwikkeling van projecten voor "eigen" middenstander en klein bedrijf.

- CABS Housing and Development Fund Corporation, die gestart kon worden doordat de eigen bank kon voorzien in de hypotheek. Het gaat er om dat buurtbewoners voor lage rente goede huisvesting krijgen. Door aannemersbedrijven uit de buurt zijn b.v. 66 wooneenheden gebouwd; dat gaf werkgelegenheid en inkomen. Er werd in 1980 gezocht naar fondsen voor de verbouw van 4 lege gebouwen en voor de bouw van 100 woningen voor ouderen.

- Het in eigendom hebben en exploiteren van CABS Nursing House Brooklyn (2½ miljoen inwoners) heeft ca. veertig verpleegtehuizen maar slechts vier zijn buurtgericht en bedoeld voor zwarten en Spaanssprekenden.

Er zijn in die "industrie" ook veel schandalen blootgelegd o.a. het maken van grote winsten, terwijl patiëntenbelangen genegeerd worden. Alle reden er een buurtonderneming van te maken. De staf kan worden gezocht uit de wijk zodat voor de patiënten de eigen culturele sfeer, (eet)gewoonten en taal in het verpleegtehuis worden behouden.

Buurtorganisaties hebben meer kans te werken aan wat we in Nederland noemen het "gesloten circuit" wanneer meerdere voorzieningen in eigen hand zijn zoals poliklinieken, bejaarden-verzorging e.d. De meest wenselijke en minst dure zorg kan dan gegarandeerd worden.

De ligging in de buurt is belangrijk aandachtspunt geweest voor CABS verpleegtehuis evenals de fase wijze bezetting. Aanstelling van personeel kon daardoor in evenwicht worden gebracht met 't patiënten-aantal. Het zou goed geweest zijn als reeds voor de opening was gestart met de ver-

pleegkundige opleiding, nu moest een aantal van elders komen. Het bestuur heeft tien leden; zes buurtbewoners, één stafvertegenwoordiger en drie uit de particuliere sektor. Zij onderhouden veel contacten met het tehuis, kennen langdurig verpleegden persoonlijk en stimuleren buurtbezoek en integratie.

Naast het bevorderen van werkgelegenheid, beroepstraining en geldstroom is het ontstaan van nevenactiviteiten rond deze onderneming een economisch buurtbelang, zoals wasserij, linnen-handel en onderhoudsdienst.

Dankzij de loonadministratie beschikt CABS credit union nu over een komputer.

Het uitbesteden hiervan aan een partikulier bedrijf kostte \$ 15.000.

- Enkele andere activiteiten zijn het CABS uitzendburo en een "Family Planning Clinic".

Eigen diensten

Wanneer CABS de fondsen vindt om woongelegenheid voor de ouderen + een tweede verpleegtehuis te bouwen dan biedt dat mogelijkheden voor de start van 'Community owned support services' zoals een eigen schoonmaakdienst, wasserij, voedselvoorziening en veiligheidsdienst.

CABS projecten liggen meer in de sfeer van de dienstverlening dan in de industriële sektor, maar in termen van werkgelegenheid, geldstroom en bedrijfsontwikkeling zijn ze net zo vitaal als winkelcentra en industrie-terreinen. De mening leeft dat economische buurtcorporaties die de dienstensektor links laten liggen grote kansen voor buurtontwikkeling onbenut laten.

Alle CABS projecten zijn gerealiseerd via fondsen waartoe de gemeenschap al toegang had.

Direkteur Al Alayon, sinds 1969 bij CABS, onderscheidt een 3 fasenproces om tot fondsenwerving voor je eigen gemeenschap te komen.

1. Het opstellen van een eenheid c.q. organisatie, die economische programma's kan ontwikkelen.
2. De ontwikkeling van de dienstverlening binnen de wijk, waardoor behoefte aan en mogelijkheden voor andere diensten ontstaan.
3. De ontwikkeling van bij bewoners in zelfbeheer zijnde projecten die deze diensten verlenen en die kunnen concurreren met ondernemingen buiten de wijk.

"It just happened"

Al Alayon: "We doen de dingen op goed gevoel. We kijken niet naar winst maar naar het brengen van werkgelegenheid en geldmiddelen naar de buurt en het doen van de dingen samen met de mensen.

De Federale Regering is niet echt geïnteres-

u.s.a.

seerd om de armoede te bestrijden, het is alleen dienstverlening. De 'War on Poverty' was niet de hulp die nodig was; van de eerste duizend projecten waren er slechts 8 op economisch terrein. Een positief effect is wel geweest dat het de buurtbewoners samen bracht en dat ze startten om het zelf te doen."

En toen hij voor de 70 mensen op de Credit Union-studiedag zijn verhaal en bordtekening beëindigde zei hij: "Yes, this is networking but this was not planned it just happened. There's no money to hire planners."

Ter afsluiting

Wie wil weten waar het bij de lokale economiebeweging omgaat vindt bij CABS een voorbeeld. Konsumenten aktie groeide uit naar konsumenten zelfbeheer en buurtgerichte ondernemingen. Is dit in Nederland mogelijk?

De ellende en het verval in onze oude wijken is (nog) niet zo groot als in vele Amerikaanse steden.

Onze wijken zijn ook qua omvang niet vergelijkbaar. Er zal heel wat moeten gebeuren voor buurtbewoners in grote getale bereid zijn hun gelden en beleggingen toe te vertrouwen aan een eigen buurtbank. Indivi-

dualisme en het niet gesteld zijn op buurtcontrole zullen dat lang tegenhouden.

Toch herkennen we op deelreinen (in de volgende artikelen in dit nummer komt daarnaar voren) van wat in Amerika gebeurt.

Als MeMO-Munt meer regionaal gaat functioneren, wordt geld uit de eigen omgeving ingezet voor het kleinschalig ondernemen in de wijk.

Verschillende verenigingen "Plaatselijk Belang" beheren hun dorpshuizen en sportverenigingen of bouwen woningen t.b.v. leefbaarheid.

De woongroepen in Nijmegen verenigen zich t.b.v. gezamenlijk eigendom en onderhoud.

In de natuurvoedingssector wordt "verder en heers", c.q. concurrentie uitgebannen door de afspraak-ekonomie die kwekers, verdeelcentra en winkels met elkaar hanteert.

De eerste stappen zijn gezet ten behoeve van beheer en exploitatie van eigen gezondheidsvoorzieningen, evenals voor het benutten van uitkeringsgelden voor lokale nuttige werkprojecten.

Woonlastenakties stimuleren tot buurtgewijze aanpak van isolatie en onderhoud.

De veronderstelling is dat de voorbeelden toenemen naarmate de lasten zwaarder worden.

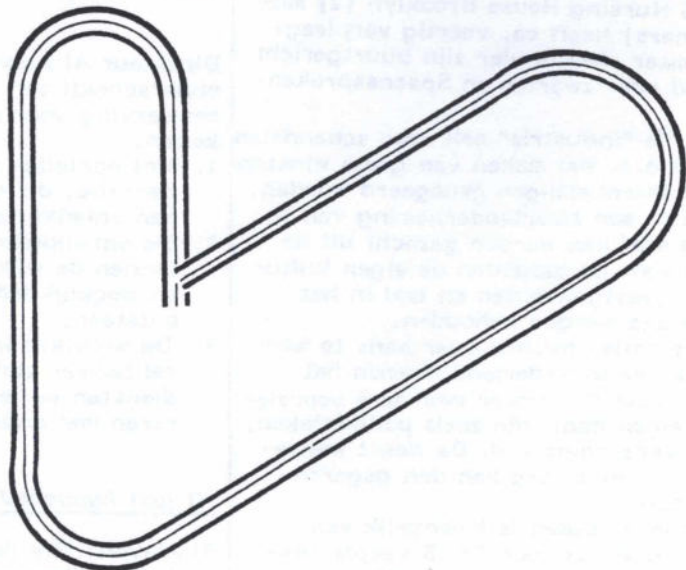
Grotere overheidsbemoediging en geringere lasten voor ondernemen zullen in Nederland achter "andere" struikelblokken zijn om een integrale aanpak als die van CABS op te zetten.

De integrale aanpak als die van CABS op te zetten.

De integrale aanpak als die van CABS op te zetten.

De integrale aanpak als die van CABS op te zetten.

Greet Hettinga

LOKALE EKONOMIE EN ZELFBEHEER - GROEPSGESPREK -

diskussie

Voor het themanummer heeft het Platform Opbouwwerk een discussie/interview georganiseerd tussen een negental mensen, die op enigerlei wijze betrokken zijn of te maken hebben met het thema van dit nummer: lokale economie en zelfbeheer.

De volgende mensen hebben aan de discussie deelgenomen:

Anne v. Veenen (Instituut Opbouwwerk Rotterdam), Vera Willems (Landelijk steunpunt vrouwenwerk), Paul Nijskens (Buro kleinschalig werk Tilburg), Henk van Schayk (Stichting Wijkopbouw Amsterdam), Hedy d'Ancona (Opzij), Greet Hettinga (NIMO/MeMo), Kees Willems (Stichting Zelfbestuur), Wim Hessels (TH Twente, Stichting Zelfbestuur), Fokke Goudsward (Centrum voor energiebesparing, Delft).

Bart Lammers en Jur de Haan waren voor het Platform Opbouwwerk aanwezig.

Ten behoeve van de discussie was een aantal stellingen geformuleerd:

Stelling 1

Als gevolg van de bezuinigingsoperatie van de landelijke overheid en het afwentelen van de lasten op de meest kwetsbare bevolkingsgroepen is de marge om concrete activiteiten op lokaal nivo te ontwikkelen drastisch beperkt.

Aan de andere kant moet men konstateren dat de roep om maatschappelijk nuttige activiteiten steeds verder toeneemt. Welke mogelijkheden liggen er op lokaal nivo om de strijd tegen stijgende lasten en dalende inkomsten effectief te kunnen voeren?

Stelling 2

Door een toenemende versmalling van de definitie van het economisch proces zijn steeds meer bevolkingsgroepen gedoemd tot inactiviteit, gepaard gaande met een toenemende inkomensdaling.

Zijn er sectoren in de economie aan te wijzen die enerzijds die groepen die nu uit de boot vallen een perspectief op inkomen kunnen geven en bovendien een alternatief bieden voor het creëren van voorzieningen die nu door de overheid c.q. het bedrijfsleven worden afgebroken?

Stelling 3

De bezuinigingsdrift van de rijksoverheid heeft ook verre gaande consequenties voor de lokale overheid. De marge om meer dan eenmalig d.w.z. structureel oplossingen aan te dragen voor de afbraak van kollektieve voorzieningen is nagenoeg nihil.

Wat op centraal nivo bezuinigd wordt heeft zijn doorwerking en consequenties voor het lokale nivo.

Is de positie van de lokale overheid in deze niet slechts een van onmachtig toezien en de ergste uitwassen eenmalig oplappen. Is het spoor van de lokale economie geen dood spoor?

Stelling 4

De vecht-maatschappij is weer terug (is die ooit weggeweest?). De ideologie van je bent jong - dus gezond - en je wilt wat is de heersende. Ogen-schijnlijk is er overeenstemming tussen diegenen die bepleiten dat er meer ruimte moet komen voor de mensen zelf en hen die de almachtige greep van vadertje staat op het dagelijks leven willen terugdringen. De jonge dyna-

mische ondernemer gaat het wederom helemaal maken. Winst maken is al lang niet meer vies.

De vraag is of die mensen die nu het zwaarst worden gedupeerd door de bezuinigingen hierdoor een cent meer kunnen verkrijgen c.q. overhouden in hun portemonnaie.

Liggen er mogelijkheden voor deze groepen om op basis van kollektief beheer in de lokale situaties projekten te ontwikkelen die enerzijds de primaire lasten kunnen drukken en anderzijds de inkomenspositie van sommigen kunnen versterken?

Toetje

Als gevolg van de opkomende ideologie van de vecht-maatschappij kan men konstateren dat steeds meer groepen op zichzelf worden teruggeworpen en gedwongen zijn met elkaar een hevige konkurrentiestrijd aan te gaan. Zijn er items/noemers te bedenken waar dwars door deze verdeel- en heerspolitiek heen gemeenschappelijke strijdpunten ontwikkeld kunnen worden ter voorkoming van nog verdere afbraak van maatschappelijk nuttige voorzieningen c.q. arbeid.

Zoals te zien zijn de stellingen niet zodanig elkaar uitsluitend, dat de discussie aan de hand daarvan weergegeven kan worden. Daarom is de discussie per uitspringend onderwerp geordend, waarbij hier en daar cursief een samenvatting van de discussie gegeven is.

Wim Hessels:

Een van de verschijnselen van de welvaartsstaat is geweest dat activiteiten die oorspronkelijk zich buiten het geldcircuit afspeelden, nu binnen een systeem van herwaardering en financiering door de overheid in het geldcircuit zijn getrokken.

Nu krijg je de keerzijde, nu het gaat krimpen, moet wat er binnen getrokken is, worden afgestoten. Een proces dat met de nodige pijn gepaard gaat.

Initiatieven op lokaal nivo om de gevolgen tegen te gaan, moeten een goede opzet hebben, waarbij allerlei beschikbare management-technieken te gebruiken zijn. Maar dan wel in een sterk sociaal gericht verband, waarbij de sociale kohesie erg belangrijk is.

Anne v. Veenen:

De stelling heeft betrekking op hoe op dit moment strijd gevoerd kan worden tegen de stijgende lasten en de dalende inkomsten.

Grofweg zijn twee patronen te onderscheiden. In de eerste plaats het klassieke patroon van de kollektieve belangenbehartiging. Bijvoorbeeld de huurhoudingsakties in stadsvernieuwingsgebieden. Aan dit type belangenbehartiging is echter een grens, op een gegeven moment moet je ook op zoek gaan naar mogelijke coalitievormen om resultaten te boeken. Het is immers bekend dat in tijden van crisis de georganiseerde belangenbehartiging geen bloeitijd door maakt.

In de tweede plaats kan gewezen worden op het circuit onder de noemer van 'doe het zelf'. Dat kan verschillende vormen aannemen.

Maar op bijvoorbeeld het volkshuisvestingsvlak is dat nauwelijks zinvol, omdat het of om initiatieven gaat voor en van de 'vrolijke en sterke derdigers', of om initiatieven in de sfeer van de sociale woningbouw, waarbij het maar behelpen is met doe-het-zelf formules.

Henk v. Schayk:

Het is erg belangrijk op lokaal nivo in de strijd om de betaalbaarheid van het dagelijks bestaan aktieve, produktieve ideeën te ontwikkelen. Binnen de huidige parlementaire democratie zijn deze mogelijkheden beperkt. Wanneer we over zelforganisatie spreken dan is onder andere coalitievorming

belangrijk. Niet via het inspraak- of participatiemodel, maar autonoom, met duidelijke onderhandelingsmarges.

Natuurlijk is het zo dat tegenwoordig zelforganisatie-initiatieven veelal afkomstig zijn van kansrijke, krachtige groepen. In die zin is er sprake van een zekere voorhoedeproblematiek. Vervolgens is het dan heel interessant hoe vanuit een opbouwwoorkoptiek een spreiding tot stand komt, zodat ook wat doorsijpelt naar mensen die weinig mogelijkheden hebben om door zelforganisatie de vaste-lastenproblematiek aan te pakken.

Fokke Goudszwaard:

In de stelling zit de suggestie dat een actie om de ontstane beperkingen op lokaal nivo tegen te gaan altijd op hetzelfde nivo moet plaats hebben. In sommige gevallen is het wel zaak dat het aktienivo op een wat grotere schaal komt te liggen. Daarbij is het ene lokale nivo het andere niet. Woonlastenvermindering via energiebesparing is door allerlei akties en vormen van initiatief op verschillende nivo's te realiseren.

Greet Hettinga:

Op lokaal nivo is vooral de rol van bewonersorganisaties om iets te doen aan stijgende lasten, dalende inkomsten erg belangrijk. Buurtbewoners die gezamenlijk wat willen ondernemen kunnen daarbij rekenen op de steun van allerlei organisaties en instellingen. Zo ook op de MeMo-beweging die pleit voor een andere maatschappelijke aanpak op basis van zelfvoorziening, zelfbeheer en eigen verantwoordelijkheid.

Kees Willéms:

De Stichting Zelfbestuur heeft een doel op zich, nl. het bevorderen van zelfbestuur binnen een onderneming. De grenzen echter tussen wat in de klassieke zin als onderneming geldt en andere vormen van bedrijvigheid vervagen. Nu steeds meer mensen zich organiseren en maatschappelijk actief zijn met behoud van uitkering, kun je in de klassieke zin niet meer van een onderneming praten.

De Stichting Zelfbestuur richt zich op het zelfbestuur binnen de klassieke onderneming, maar is hogelijk geïnteresseerd in wat zich daarachter allemaal afspeelt.

Anne:

Het probleem van werkloosheid wordt vaak vertaald in termen van de noodzaak tot ontwikkeling van bedrijvigheid, dus strikt ekonomies geïnterpreteerd.

Maar werkloosheid is meer. Er is het probleem van de tijdsbesteding, vandalisme, tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen, exploitatie van braakliggende arbeidskrachten etc.

Een benadering in termen van vormen van bedrijvigheid is een hele sterke inperking van de problematiek en fnuikend voor bewonersorganisaties en het opbouwwerk. Zelf-organisatie maakt mensen weerbaarder, ook uiteindelijk op ekonomies vlak.

Paul Nijskens:

Vooropgesteld moet worden dat er niet een eenduidige oplossing is. Wat het opbouwwerk en bewonersorganisaties betreft betekent het dat verschillende circuits, die al vrij lang naast elkaar bestaan, duidelijk meer met elkaar te maken krijgen.

In Tilburg spelen de volgende vraagstukken.

Ten eerste is het opvallend dat een grote groep mensen, waarvoor het buro kleinschaligheid actief is, nauwelijks geïnteresseerd is in het niet betaalde werk. Veel mensen, vooral in de armere buurten hebben een dusdanige instrumentele houding ten opzichte van arbeid dat ze pas geïnteresseerd zijn als het poen oplevert.

Er is een kleine laag die er wel warm loopt voor het niet betaalde werk, maar na het eerste jaar beginnen de problemen in het vlak van de beloningsverhouding voor het werk wat ze doen. Voor het buro kleinschaligheid Tilburg is dit aanleiding om te bezien of het wat systematiser aangepakt kan worden om activiteiten te organiseren die na verloop van tijd aansluiten bij wat groepen willen.

Grootste probleem is echter het gebrek aan ideeën, die ook in activiteiten om te zetten zijn, waar mensen warm voor lopen. Je moet met mogelijkheden aankomen waar mensen mee aan de slag willen gaan en dus niet activiteiten aandragen waar men eigenlijk geen zin in heeft en het nut ervan niet inziet.

Bij deze eerste probleemverkenning - waar hebben we het nu over als we spreken over lokale economie en zelfbeheer - zijn enkele vragen aan de orde.

Deze hebben betrekking op de ruimte, die op lokaal nivo nodig is om initiatieven van de grond te krijgen. Anders gesteld, wat zijn nu remmende factoren om initiatieven te ontwikkelen die ingaan op de problematiek van de stijgende lasten en dalende inkomsten. In het verlengde hiervan ligt de vraag, hoe en op welk nivo moet deze ruimte bevocht worden.

Fokke:

Een heleboel beginpunten voor initiatieven liggen op plaatselijk nivo, maar vaak zal dat toch afhankelijk zijn van de mogelijkheden die op landelijk nivo gecreëerd worden.

Wat dat betreft is de ruimte om in kleinschaliger verband bedrijfsmatige en dienstverlenende activiteiten op te zetten in zekere zin afhankelijk van de vraag hoe landelijk omgegaan wordt met vraagstukken zoals arbeid, energie en milieu.

In bijvoorbeeld het C.E. scenario wordt duidelijk een andere lijn voorgestaan, die veel meer prioriteit legt bij energiebesparing en milieubehoud en het kleinschaliger organiseren van economische activiteiten. Zolang grootschalige verbanden de dienst uitmaken zal de ruimte en het effect van plaatselijke initiatieven vrij marginaal zijn. Dat betekent niet dat je niets moet doen, maar ook landelijk moet het een en ander veranderen.

Henk:

Ik ben het hartgrondig oneens met de stelling dat de ruimte voor plaatselijke initiatieven afhankelijk is van de overheid. In feite is dat de opvatting van de sociaal-demokraten, die van bovenaf maatschappelijke veranderingen willen realiseren.

Omdat deze de faktor arbeid toch ook niet bovengeschiedt hebben kunnen maken, heeft dat geresulteerd in een grootschalig verzorgingssysteem, waarbij solidariteit verworpen is tot individuele afdrachten in fondsen die niet meer te beheersen zijn. De arbeidsdeling en de manier waarop in arbeid voorzien werd is erg grootschalig geworden.

Om het vacuüm waarin veel mensen nu zitten te vullen is het zeer belangrijk dat juist op kleinschalig nivo veel initiatieven van de grond komen. Als dat niet lukt staat niet alleen de verzorgingsstaat onder spanning, maar ook het gehele voorzieningennivo. Mensen worden dan sterk op elkaar teruggeworpen en zeer gekategoriseerd.

Op kleinschalig nivo samenwerking is de enige manier om consensus tussen mensen en groepen van mensen te verkrijgen. Op het landelijk beleid hoef je echt niet te wachten, dat is vooral gefixeerd op het rendement van groot-schalige verbanden.

Hedy d'Ancona:

Er zit zelfs een zeker gevaar in om bij de landelijke overheid aan te kloppen, zoals bijvoorbeeld voor subsidie. De initiatieven waar we het nu

over hebben ontwikkelen zich buiten de bestaande structuren om, zonder bemoeienis van de overheid.

Henk:

We zijn zo gewend dat zaken van bovenaf georganiseerd worden, dat daar de poen verdeeld wordt. Je zou kunnen redeneren dat het lokaal bestuur zo autonoom mogelijk moet zijn. Op lokaal of regionaal nivo zijn dan de voorwaarden te scheppen waarmee een klimaat kan ontstaan, zodat veel meer mensen actief worden. Met het uitgangspunt dat de ongebruikte capaciteit bij mensen en bestaande bedrijven te benutten is, kan op regionaal dan wel lokaal nivo, een eigen circuit van interne toelevering ontstaan. Natuurlijk zal je daarbij grenzen tegen komen. Het zal veel tijd kosten de boven-lokale regelgeving te slechten.

Wim:

Denk er aan dat ook gemeenten aan grenzen gebonden zijn. Binnen bestaande gegevens moet je naar de mogelijkheden zoeken.

Kees:

Wat betreft uiteindelijk loonvormende initiatieven kun je konstateren dat de gemeenten best bereid zijn medewerking te verlenen. Werkprojecten met behoud van uitkering kunnen op veel minder medewerking rekenen.

Paul:

Op lokaal nivo wil men nog wel enige flexibiliteit betrachten. Maar vaak wordt landelijk de zaak teruggefloten, als er een opening bereikt is. Op landelijk nivo wordt erg star omgegaan met financieringsregels, vestigingsbepalingen en de regelgeving rond uitkeringen. Vooral EZ ligt wat dat betreft dwars, met SoZa valt nog wel wat te regelen.

Henk:

Voor een stuk hangen grenzen samen met het gegeven hoe centralisties Nederland eigenlijk bestuurd wordt. Op zich is het vreemd dat de steden met de landelijke overheid moeten onderhandelen om op lokaal nivo een eigen werkgelegenheidsbeleid te voeren. Ook opvallend is het belang wat aan een grootschalige aanpak gehecht wordt. Ondanks het feit dat 70% van de werkgelegenheid in kleine bedrijven gevestigd is en slechts 30% van het geld daarheen gaat, is vooral - in de media, bij het lokaal bestuur de hoop op de grootschalige verbanden gericht.

Anne:

Het zijn niet alleen departementen die tegenwerken. Ook de uitkeringsinstanties nemen een vreemde positie in. Vooral kan gewezen worden op de dubbelfunctie van uitkeringsorganen. Aan de ene kant verstrekken zij de uitkeringen, aan de andere kant stellen zij de criteria van welke werklozenprojecten voor financiering in aanmerking komen. De koppeling van beide circuits in één instantie is een slechte zaak. De geldstroom naar projecten moet losgekoppeld worden van de uitkeringsorganen.

Fokke:

Het aantonen van het rendement van een andere aanpak wordt nog eens gefrustreerd door de scheiding tussen verschillende geldstromen. Allerlei mogelijke inverdieneffekten worden zo nauwelijks zichtbaar. Bij investeringen in isolatie kunnen de uiteindelijke lagere energiekosten niet verrekend worden met de hogere stichtingskosten waardoor een hogere huur berekend wordt.

Greet:

Aan de andere kant gaat er vanuit de buurten weinig druk uit om samen met de lokale overheden te strijden voor een beter regeringsbeleid. Onze buurten zijn versnipperd, we hebben kleinschaligheidsgroepen, werkgelegenheidsprojecten voor jongeren, etc. etc.

Een machtspositie op buurtniveau is er nauwelijks. Vanuit de ervaringen in de VS en Engeland is de lokale economie naar voren gekomen als wat er in de buurt en wijk aan menskracht, financiële middelen, werk, benodigde produktie en deskundigheid is om dat in te zetten in die buurt voor werk en welzijn. Om dat van de grond te krijgen is toch blijkbaar een redelijke graad van verpaupering en verval nodig. Zover is het in Nederland nog niet.

Anne:

Er is al naar voren gekomen dat op een gegeven moment coalities met delen van het ambtelijk apparaat of het politiek bestuur noodzakelijk zijn om op buurtniveau enige ruimte te creëren. Je kunt niet alles op eigen houtje doen.

In Rotterdam zijn er wat dat betreft best veel mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld in de stadsvernieuwing. Decentralisatie van bevoegdheden en dekoncentratie van delen van het ambtelijk apparaat kunnen deze mogelijkheden versterken.

Vervolgens gaat het om de vraag wat nu precies de mogelijkheden zijn om op lokaal niveau iets te organiseren, in acht nemend, de hele discussie over financieringsstromen, regelgeving en het beleid van de verschillende overheden.

Anne:

Ik denk dat je om aan te sluiten bij georganiseerde bewoners in wijken niet in eerste instantie in termen van loonvormende bedrijvigheid moet denken. Het terrein waar je op zit is een ander terrein, bijvoorbeeld het treffen van voorzieningen, zoiets als het feit dat mensen nu op straat sleutelen omdat garages te duur zijn. Dat is onpraktisch. Dat zou je onder dak kunnen brengen en b.v. gezamenlijk apparatuur kunnen aanschaffen. Je bent dan niet bezig met loonvormende bedrijvigheid, ook niet met het creëren van werk, maar met georganiseerde zelfwerkzaamheid om een aantal dingen die nu te duur zijn in stand te houden.

Fokke:

Isolatie-initiatieven op het gebied van verwarming, opwekking van elektriciteit door windenergie zijn initiatieven die op de schaal van 200 woningen bekeken kunnen worden en dat gebeurt ook al.

Ook op het gebied van de vuilverwerking is wat te ondernemen.

Met een duidelijk herkenbare en voor ieder individueel geldende invalshoek is de kans op succes voor zo'n activiteit vaak groter dan dat gerefereerd wordt aan een bepaalde gemeenschapszin. De recycling lukt het best op die plaatsen waar de mensen ook zeker weten dat er gerecycled wordt.

Henk:

Tot nu toe zijn twee lijnen naar voren gekomen; de loonvormende bedrijvigheid en de georganiseerde zelfwerkzaamheid. Ik wil daar een derde aan toevoegen, de voorzieningenlijn. Dan valt te denken aan een aantal initiatieven.

Ten eerste in de gezondheidssfeer moet het mogelijk zijn de afdrachten die nu naar ziekenfondsen gaan voor een deel naar een op te richten gezondheidskoöperatie toe te laten stromen. Van de kontributies is in de eerste lijn b.v. een arts in loondienst aan te stellen. Van wat je over

houdt is wellicht een dekking in de tweede en derde lijn te realiseren. Een tweede gedachte is de start van bouwvak-koöperaties in stadsvernieuwingsgebieden. Wanneer gebruik gemaakt kan worden van de regelgeving van het ministerie is voor onderhoud, herstel en isolatie een buurtgebonden koöperatie - gefinancierd uit kontributies als percentage van de direkte woonlasten - een methode om zowel de direkte woonomgeving in eigen beheer te verbeteren, als een aantal werkloze bouwvakkers aan het werk te helpen.

Een derde idee heeft te maken met de huisvuilverwerking. Wanneer goed gescheiden kunnen de vrij komende gassen voor een deel de energiekosten drukken.

Tot slot is er het idee van de buurtbank. Wanneer de inkomsten van mensen op deze bank gestort worden, kunnen van de vrijkomende rente allerlei andere projecten in de buurt gefinancierd worden. Op de kleinschalige nivo kunnen de wijkbewoners zelf veel beter over de besteding van de gelden beslissen.

Paul:

Ik wil een vierde lijn toevoegen, nl. proberen aansluiting te verkrijgen bij bestaande bedrijven in de stad of regio. In zekere zin is dit een variant op de lijn van de loonvormende bedrijvigheid, maar hier is het voordeel dat van de capaciteit en faciliteiten van bestaande bedrijven gebruik gemaakt kan worden. Daar moet natuurlijk wel iets tegen overstaan, bijvoorbeeld door de inkoopkant lokaal te organiseren. Zo wordt een relatie gelegd tussen betaald en onbetaald werk.

Nadeel van deze lijn kan zijn dat hierdoor zeer goedkope arbeidskrachten ingeschakeld worden op terreinen waar geen vakbond te bekennen valt.

Hedy:

Tot nu toe is alleen nog maar gesproken over initiatieven die ingaan op de materiële bestaansvoorwaarden van mensen. Er is echter een grote groep mensen, met name de schoolverlaters, die iets willen doen met hun opgedane ervaringen, zonder dat dit nu direkt tot verbetering van de eigen positie moet leiden.

De inschakeling van deze mensen, en vergeet dan vooral de mensen van de verschillende kunstakademies niet, kan natuurlijk moeilijk plaatsvinden in het kader van loonvormende initiatieven. Maar dan blijft er nog genoeg belangwekkends over op terreinen waar tot nu toe nauwelijks wat gebeurt. Wijken en buurten worden leefbaarder als daar ook theaterproducties e.d. van de grond komen. Activiteiten in de kulturele sfeer versterken simpelweg de buurtidentiteit. Deze dimensie wordt vaak vergeten. Ook door opbouwwerkers.

Verschillende facetten verbonden aan de problematiek in wijken en buurten als wat daartegen te ondernemen valt zijn de revue gepasseerd. De vraag of de wijk startpunt moet zijn van initiatieven is niet eenduidig beantwoord. Er zal natuurlijk altijd sprake zijn van initiatieven met een duidelijk bovenwijks karakter. Zeker als je er vanuit gaat dat de wijk niet bestaat, d.w.z. wijken een zeer heterogene samenstelling kennen. Voor een deel van de bevolking zal de wijk niet het oriënteringskader zijn, zodat de verankering van projecten anders dan territoriaal moet geschieden. Dat veel initiatieven juist binnen verschillende bevolkingsgroepen ontwikkeld worden is hier een voorbeeld van. Aan de andere kant is de tendens waarneembaar, dat door de werkloosheid en bijvoorbeeld de fors gestegen vervoerskosten de mensen minder gauw uit hun direkte woonomgeving weg kunnen. Is wat betreft het wonen een territoriale invalshoek vanzelfsprekend, ook wat betreft initiatieven op andere terreinen zullen de buurtbewoners meer op elkaar aangewezen zijn, te meer daar de buurt belangrijke identifikatie-mogelijkheden biedt. Op het lokale

 diskussie

vlak kunnen de beleidsmatig tot stand gebrachte scheidingen tussen wonen/werken en recreatie het beste aangepakt worden. Welke invalshoek je kiest en welke organisatievormen ontwikkeld kunnen worden zal gedeeltelijk afhangen van dominante visies op de functies van de stad en de plaats van het openbaar bestuur daarbinnen. Zo lijkt bijvoorbeeld het beeld van de 'kompakte stad' aantrekkelijke opties voor buurtbewoners in petto te hebben. Toch is ook in dat beeld versterking van de city het belangrijkste uitgangspunt; zonder dat voorzieningen op buurtniveau nu prioriteit verkrijgen.

Het slot van de discussie ging over de vraag hoe voorkomen kan worden dat verschillende bevolkingsgroepen tegen elkaar uitgespeeld dreigen te worden en wat de perspectieven zijn van de acties op buurtniveau.

Greet:

Vooraf het maken van afspraken over wat concreet te realiseren valt is belangrijk. Een ruilhandel van diensten kan een eerste stap zijn. Maar vergeet niet dat hoe optimaal de voorwaarden ook zijn, vaak projecten stuk lopen omdat de mensen elkaar niet liggen. Projecten in de sfeer van het opheffen van de tegenstelling tussen werken en niet werken zijn zeer belangrijk.

Vera:

De initiatieven die nu reeds van de grond gekomen zijn moeten elkaar niet tegenwerken. Afspraken over concurrentie en wellicht gezamenlijk de inkoop verzorgen kan het plaatselijke netwerk verregaand versterken.

Fokke:

Milieuacties en initiatieven kan een noemer zijn waarop zowel werk als beheersaspecten integraal naar voren komen.

Anne:

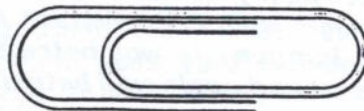
Ik denk eerder in termen van een overlevingsstrategie. De tegenstellingen in de wijken zijn al zo verschrikkelijk groot, dat alles op alles gezet moet worden om alleen dat al te keren. Feit is dat bewonersorganisaties geen stap verder komen zonder coalities aan te gaan met het politiek bestuur en delen van het ambtelijk apparaat. Een gemeenschappelijke aanpak van de problemen in de wijk kan pas uit de verf komen, als er vormen van coalities te realiseren zijn tussen het georganiseerde kader van de wijk en delen van het politiek en ambtelijk bestuur.

Henk:

Naar mijn gevoel is het belangrijkste de organisatiepatronen op kleine schaal in stand te houden. Duidelijk is dat de afbraak van de verzorging staat niet de machtsverhoudingen naar lokaal niveau verlegt. Mensen zullen dus in de vorm van zelforganisatie op tal van terreinen hun weerbaarheid dienen te versterken; op het lokale bestuur hoef je echt niet te wachten. In de ontwikkeling van vormen van zelforganisatie en kollektief beheer liggen de noemers om het uitgespeeld raken te kunnen voorkomen.

Paul:

Nu de strijd om het naakte bestaan steeds harder wordt, zie je, dat mensen sterker voor zichzelf willen opkomen. Daar moet je op inspelen.

De Voedselkoöperatie

In Nijmegen, de stad van de woongroepen, is ook de koöperatieve gedachte in opmars. De voedselkoöperatie VOKO is een resultaat.

Het idee komt van een groep mensen, die met haar eigen voedsel bezig wil zijn en op een 'gezonde' manier. Wat bestaande biologische winkels leveren is duur voor mensen die van een uitkering, studietoelage of part:time werk. Bovendien kun je er dan zelf geen werk aan verrichten.

Meer greep krijgen op wat gegeten wordt leidde dan ook tot zelfwerkzaamheid. Naast het rechtstreeks gaan betrekken van producten van telers uit de regio werd gestart met zelf brood bakken en het maken van jams en sappen.

Werkwijze

VOKO telt honderd leden. Groter wil de groep niet groeien. Elkaar kennen en weet hebben van ieders inbreng wordt als voorwaarde gezien voor goed en plezierig bezig zijn. Per huishouden is men lid en wordt verwacht, dat je geen inkopen doet voor niet leden. Ieder betaalt f 40,-- inleggeld zodat geen schulden hoeven te worden gemaakt i.v.m. de inkoop. De kontributie is f 2,50 per maand; kosten voor administratie, schoonmaak e.d. worden daarmee gedekt. Door zelf (eier)doosjes, potjes en zakken te verzamelen worden de uitgaven beperkt. VOKO heeft de beschikking over een ruimte waar het voedsel wordt opgeslagen en de leden hun inkopen doen. De producten worden voor dezelfde prijs verkocht als ze ingekocht zijn. Drie middagen is 'de winkel' open van vier tot half zeven en je doet alles zelf, wegen, rekenen en eindbedrag in kasboek noteren. Ondertussen is er tijd voor een praatje of voor het uitwisselen van recepten.

Een 'groep van tien' doet de lopende zaken: bestellingen, inkoop, winkel, schoonmaken en vergaderingen voorbereiden. De helft van de groep wordt iedere maand vervangen; zo zit je twee maanden per anderhalf jaar in de groep van tien. Tussendoor spelen de winkelbeurten, die krijg je een keer in de drie maanden. Leden, die niet bijdragen aan het reilen en zeilen wordt gevraagd uit VOKO te stappen. De oorspronkelijke groep bijeenhouden wordt minder belangrijk gevonden dan betrokkenheid.

Bijzondere activiteiten

Voor wie tijd en zin heeft valt nog meer te investeren. Zo zijn er twee lakgroepjes, die op een houtoven zuurdesembrood bereiden. Twee leden 'boeren' zelf en enkele anderen zorgen voor de afspraken met telers, helpen bij de oogst of vervoeren de groenten. Er zijn plannen voor een moestuin, een boomgaard en voor de overname van 'Sapperloot', een bedrijfje in jams en sappen. Dat kan uitgroeien tot een voedselwerkplaats. Een eiergroepje draagt zorg voor de aanvoer van biologische scharrelkipeieren. Diegenen, die zorgden voor produktinformatie hingen de lier in de winkel... anderen willen het weer oppikken.

Problemen

Intern wordt getwist over de koers. In hoeverre wil je afhankelijk zijn van de groothandel (Nu nog Manna) of steeds meer zelf doen. Veel VOKO leden komen al tijd te kort daar ze ook actief zijn rond woningnood, Dodewaard, vrouwenstrijd e.d.

Extern probleem is de afwijzing van de aansluiting van VOKO bij het natuur-voedingscircuit van Verdeelcentrum De Groene Band. De afwijzing werd gebaseerd op het verschil in werkwijze. Voor De Groene Band en de bij haar aangesloten telers, producenten en winkels (4 in Nijmegen) geldt de afspraak-ekonomie. Dit wil zeggen er is geen vrije markt met concurrentie op basis an prijzen. Er wordt gewerkt met prijzen, die de werkelijke kosten weergeven. Nader onderzoek vanuit de Nijmeegse kleinschaligheidsgroep geeft genuanceerder beeld. Een nieuw verschijnsel als VOKO werkt bedreigend: wil VOKO zich aan afspraken houden met telers en voor droge waren zelfde prijzen vragen als de winkels? En een stap verder: hoe verhouden zij die vechten voor basis-inkomen zich tegenover hen, die in de winkels loonvormend bezig willen zijn (voor elitaire konsumenten?). Ondertussen wint de gedachte veld dat oplossingen zoeken voor samenwerken een beter antwoord is dan scheuring. Of VOKO een nieuwe beweging in gang zet? In Nijmegen begint het er op te lijken nu een tweede voedselkoop van start is.

Greet Hettinga.

HET DORP NOORDWIJK: LOT IN EIGEN HAND

noordwijk (gr.)

Wie niet beter weet, zoekt Noordwijk in Zuid-Holland. In dit geval fout. Wij gaan het hebben over het Groningse Noordwijk, een klein dorp met 450 inwoners en onderdeel van de gemeente Marum. Tijdens de door het Plaatselijk Belang in 1976 georganiseerde dorpsdag stond de toekomst van het dorp ter discussie. Het bleek geen rooskleurig beeld op te leveren. Toch duurde het tot diep in 1979 voor het dorp en haar bewoners in actie kwamen. Direkte aanleiding vormde de onderwijsnota van B & W. Het stond er zwart op wit: de openbare lagere school in Noordwijk moet verdwijnen. Het gevoel dat de gemeente het dorp in de steek liet ging overheersen. Plaatselijk Belang en ouderkommissie organiseerde een protestbijeenkomst en de werkgroep Behoud School Noordwijk kreeg haar start. Er was echter veel meer aan de hand, ook het leefbaarheidsonderzoek Noordwijk toonde dat aan. De toekomst van het dorp stond op het spel. Met behulp van John Wamsteker van Stichting Opbouwwerk Zuidelijk Westerkwartier en in overleg met de gemeente ging Plaatselijk Belang actie voeren voor de dorpsvernieuwing. Er werd een speciale krant samengesteld en hoewel nog geen zekerheid bestond over medewerking van Volkshuisvesting en Gemeente werd op de bewonersavond 18 maart 1980 de dorpsvernieuwingkommissie ingesteld. 15 vertegenwoordigers van bewoners en organisaties kregen tot taak de knelpunten van het dorp aan te geven en een inventarisatie te maken van de voorzieningen, hoe ze functioneren en wat er veranderd of verbeterd moet worden.

Enkele maanden later zegt de Gemeente "ja" tegen het opstellen van het dorpsvernieuwingplan Noordwijk. Om de samenwerking met de bewoners te garanderen en gestalte te geven wordt de gemeentelijke projectgroep ingesteld. Bij het Ministerie wordt de subsidie aangevraagd en verkregen. f. 213.000,- komt ter beschikking voor het werken aan veranderingen.

De school mag blijven

De "werkgroep behoud school" zat ondertussen niet stil. Handtekeningenactie, brieven schrijven, steun zoeken en praten. Er kwam licht in de zaak dank zij het experiment Bijzonder Regionaal Welzijnsbeleid Kleine Kernen Westerkwartier: de lagere school zou kunnen worden omgevormd tot een kleine experimentele basisschool voor leerlingen van vier tot twaalf. In januari 1981 waren de toestemmingen rond en kwam uit de B.R.W.-pot f. 183.000,- ter beschikking. Een geapptleerd kleuterleidster mocht worden benoemd en de school werd uitgebreid met een speelwerklokaal. Het experiment basisschool kreeg drie doelstellingen mee:

1. de onderwijskundige mogelijkheden op een basisschool met minder dan 50 leerlingen
2. het behoud van de school in een kleine leefgemeenschap
3. het dienstbaar maken van de school voor andere activiteiten.

Op alle drie punten worden positieve resultaten geboekt. Hoewel het experiment in afloop mag de school onder de vernieuwing wet worden voortgezet als drie mens-basisschool. De Activiteitenkommissie sluit aan bij de wensen van de bewoners: de school wordt benut voor cursussen, voor peutersmiddagen, maar ook voor de zitting van de RABO-bank.

Van plan tot uitvoering

Een dorpsstentoonstelling, knelpuntennota en inspraakavonden kwamen er aan te pas voor het dorpsvernieuwingplan kon worden aangeboden aan de gemeenteraad. Een half jaar geleden nam de Raad een positief principebesluit ten behoeve van het plan. Met de uitvoering kan nu worden begonnen. Het bestaande huizenbestand is doorgelicht in samenwerking met de dienst gemeentewerken. De bewoners zijn op de hoogte van de gebreken en van de subsidieregelingen die ter beschikking staan. Particuliere woningbezitters zullen nu zelf het initiatief nemen. De gemeentelijke rol blijft beperkt tot het doorsturen van subsidie-aanvragen en het geven van garanties. Een onderzoek naar behoefte aan nieuwbouw heeft tot resultaat dat acht woningen - ten dele bestemd voor kleine huishoudens - nu gebouwd gaan worden. De tekeningen van het uitbreidingsplan zijn er. Volgend jaar komen daar nog eens vier woningen bij. Voor het kleine dorp is een sterke injectie.

De verbetering van de sportvoorzieningen zal fasegewijs worden aangepakt. De verbreding ligt vast. Hoe zwaar de kantinedorpshuisfunctie kan worden uitgeoefend, nog een open vraag nu het plaatselijk café is afgebrand en herbouw niet geheel zeker. "Een rekonstruktie van het kruispunt Noordwijk heeft plaatsgevonden, echter nog niet naar tevredenheid, dus we zullen er verder aan trekken" zegt Albert Cazemier die als sekretaris van Plaatselijk Belang en hoofd van de school mij uitgebreid en enthousiast van informatie voorzag.

Langs enkele belangrijke dorpswegen zullen nog maatregelen worden getroffen. Zo worden voetpaden aangelegd, bermen verfraaid en sloten gereinigd. De vraag naar meer parkplaatsen zal de komende jaren worden gereed. De financiering t.b.v. de verbetering van de woonomgeving - totaal begroot op f. 162.000,- - is niet geheel rond. Via V&A komt voor 41 woningen à f. 2.500 een bijdrage binnen van f. 102.500,- en in het dorpsvernieuwingspotje zit nog ± f. 15.000,-. Hoeresterende f. 45.000,- op tafel komt wordt onderzocht. Misschien bieden werkverruimmaatregelen mogelijkheden. Nog meer voorzieningen staan in het plan:

een PTT-postagentschap of halte rijdend postkantoor blijkt niet haalbaar, de afhaalpost voor medicijnen functioneert en overleg over een nieuwe begraafplaats is gaande.

Een dorp dat leeft ...

bouwt aan zijn toekomst. Noordwijk is op tijd in beweging gekomen. Na jaren stilstand wordt er weer gebouwd. Wat oud is wordt vernieuwd en de school is behouden. Bewoners hebben ervaren hoe ze door actie, inzet en overleg de dorpslasten hebben verminderd en de lusten vergroot. Dat geeft een band, niet alleen onderling in het eigen dorp, maar ook tussen dorp en gemeente. Want een verhaal dat startte vanuit een slechte verhouding eindigt met de verklaring dat, ook al is de dorpsvernieuwing straks uitgevoerd, het overleg tussen Noordwijk en gemeente om voortgang vraagt.

Greet Hettinga

WERKGELEGENHEIDSBEVORDERING IN OSS

Marginale mogelijkheden voor de gemeente

informatie

Nadat een aantal kamerleden in M.O. hun ideeën hebben uiteengezet over (de toekomst van) het opbouwwerk, ditmaal een lokale bestuurder aan het woord. Niet over het opbouwwerk als zodanig, maar over een terrein dat veel aandacht vraagt van opbouwwerkers: werkloosheid/ werkgelegenheid. De redactie van M.O. toog naar Oss om van burgemeester mr. E. van Veldhuizen te vernemen hoe het lokale bestuur in Oss probeert om werkgelegenheid te behouden, nieuwe (kleinschalige) werkgelegenheid te bevorderen, en/of initiatieven te ondersteunen die mensen een zinvolle bezigheid bieden.

De burgemeester blijkt zich terdege te hebben voorbereid op het gesprek. Op zijn bureau "Hou het klein" van Schumacher, "Werk voor de toekomst", een uitgave van het Nederlands Gespreks Centrum, "Gemeenten, werk en werkloosheid" van de VNG, een paar nummers van Mededelingen Opbouwwerk, enkele op schrift gestelde inleidingen die hij zelf heeft gehouden bij diverse gelegenheden.

In de loop van het gesprek krijgen we behalve veel mondelinge informatie, allerhande schriftelijk materiaal toegeschoven: het sociaal-ekonomisch program van de gemeente Oss. Een nummer van Oss-aktueel waarin op een rijtje is gezet hoe Oss aan het werk is met bedrijvenhofjes, hulp aan starters, kleinschalige, ambachtelijke bedrijfjes, leerlingen-bouwplaatsen, projecten mensen zonder werk, buurtboerderij De Kiem: een land- en tuinbouwproject waar op kleinschalige, mens- en milieuvriendelijke wijze allerlei produkten worden verbouwd en in de buurt gevent. Een brochure van Oss promotion over werken, wonen, winkelen, welzijn... Zo te zien timmert men in Oss aan de weg.

Volgens mr. van Veldhuizen is dat ook hard nodig. Behalve met de "gewone" krisisproblematiek, heeft Oss te kampen met extra problemen. In Oss is een groot aandeel van de beroepsbevolking (meer dan 40%) werkzaam in de industrie. In de zéér grote bedrijven in de voedings- en genotmiddelensektor nemen de aantallen werknemers snel af. In de farmaceutische industrie is op z'n hoogst sprake van een stabilisatie. Anderzijds heeft Oss een grote "instroom": tegen elke oudere die het arbeidsproces verlaat, staan bijna 2,5 jongeren die er in komen. Daarnaast kent Oss een groot vreemdelingenbestand (6%) en - zoals elders in Brabant - een jeugdige bevolkingsopbouw.

Mr. van Veldhuizen: "In het najaar van 1980 toen ik hier kwam, had Oss een werkloosheid van ongeveer 6%, nu zit dat percentage dicht bij de 25. Wat de toekomst betreft: niemand verwacht volledig herstel van de industriële sektor. Als er niet zeer fundamentele veranderingen komen op nationale schaal zoals werktijdverkorting, loonvermindering en herverdeling van werk, acht ik herstel van werkgelegenheid in een plaats als Oss volledig uitgesloten. Zelfs als de industriële afbrokkeling slechts 1% per jaar zou bedragen, als de dienstensektor stabiel zou blijven, zou - uitgaande van de bekende groei van werkzoekenden - de werkloosheid in de regio Oss in het jaar 2000 33% bedragen.

U heeft het over de noodzaak van fundamentele veranderingen op nationale schaal, maar wat kan de gemeente op kleine schaal doen?

Van Veldhuizen: "Als gemeente kan je niet veel méér doen dan marginaal

bezig zijn. Binnen die marges richten we ons werkgelegenheidsbeleid op drie gebieden. Ten eerste op de marktsector, dat is de meest traditionele en concrete taak: het informeren van de marktsector, het zorgdragen voor een goede infrastructuur, het plegen van onderzoek, de planning van bedrijfsterreinen. Het is ook de meest tot de verbeelding sprekende taak: de burgemeester die de rode loper uitlegt voor - of zoals je pas kon lezen jachthavenplaatsen aanbiedt aan - een bedrijf dat zich mogelijk ter plaatse wil vestigen. In werkelijkheid doe je veel werk - folders uitgeven, op beurzen staan - vaak voor niets. Je hengt samen met 50 andere gemeenten naar die ene vis.

Ten tweede de kollektieve sektor: de gemeente als investeerder en werkgever. De gemeente Oss heeft 700 mensen in dienst. Omdat we moeten bezuinigen - tot 1987 een bedrag van 8 miljoen gulden op jaarbasis - is een vakaturestop ingesteld. maar we zullen proberen om gedwongen ontslagen te voorkomen door zeer bewust deeltijdarbeid te propageren. De derde poot van ons werkgelegenheidsbeleid is het zgn. "aanvullende beleid": de gemeente als uitkeerder en hulpverlener. De uitkeringstaak is enorm gegroeid en daar hoort bij dat je als gemeente bevordert dat mensen bijvoorbeeld werk kunnen doen met behoud van uitkering. Je moet als gemeente op de hoogte zijn hoe je gebruik kunt maken van alle regelingen: de ARA, BKE, BVJ, CBB, CJW, IVA, noem ze maar op. Als gemeentebestuur moet je met twee vingers in de lucht kunnen zeggen: we hebben elke regeling nagegaan, we hebben elke cent subsidie die er voor ons was geprobeerd te pakken te krijgen en we hebben dat goed georganiseerd."

Hoe heeft de gemeente dat georganiseerd?

Van Veldhuizen: "We hebben een nieuwe organisatie opgezet, de kerngroep werkgelegenheidsbevordering, waarin o.m. twee wethouders zitten, de g.s.d., het g.a.b. en een vertegenwoordiger van het gemeentelijk bureau economische zaken en onderzoek. Om op deze taak goed te kunnen inspelen is de gemeentelijke schaal eigenlijk te klein. En ook voor organen die hierin centraal staan, zoals het gewestelijk arbeidsbureau, is het vaak een wanhoop om met zoveel kleine overheidjes samen te werken. Als er bepaalde gelden loskomen voor de regio via het arbeidsbureau, zoeken we op ad hoc basis of via het stadsgewest samenwerking met de regio. Je ziet vaak een duidelijk verschil in resultaat: zeg maar gemeente A die er 15 arbeidsplaatsen uithaalt en gemeente B maar één. Tussen die 15 en 1 liggen eigenlijk de grenzen van wat een gemeente op dit gebied kan doen. Om het nog verder te relativiseren: de gemeente doet het werk voor één jaar, dan zijn de gelden op. De WVM-pot bijvoorbeeld bedraagt in 1984 nog niet de helft van in 1983. Dus je bouwt een organisatie op voor iets dat geen continuïteit heeft."

Om wat voor kleinschalige initiatieven gaat het in Oss? En gaat het daarbij om het bieden van zinvolle bezigheid of om projecten met behoud van uitkering die later loonvormend moeten worden?

Van Veldhuizen: "Het is van allebei wat. Om een voorbeeld te noemen: er start binnenkort met gebruikmaking van de derde poot, het aanvullend beleid, een knipseldienst. Men begint met behoud van uitkering. krijgt eventueel ook een gemeentelijke subsidie. Maar uiteindelijk moet het een gewoon, dienstverlenend, ongesubsidieerd bedrijf worden. Als na een half jaar niet is gebleken dat er een markt voor is, dan houdt het op. Een ander voorbeeld is buurtboerderij De Kiem. De gemeente stond inder tijd sympathiek tegenover dit initiatief, maar van de kant van het traditionele agrariërsdom bestond veel kritiek. Als we van meet af aan de marktmaatstaven hadden gehanteerd, was de Kiem er niet gekomen."

Er zit natuurlijk ook veel kaf onder het koren bij aankomende kleine ondernemers, maar als ze een goed ondernemingsplan hebben, willen we hen als gemeente optimale mogelijkheden bieden om te starten."

Wat houden die mogelijkheden in?

Van Veldhuizen: "Ten eerste voor een bepaalde duur werken met behoud van uitkering. Ten tweede willen we aan het beginnende kleinbedrijf als gemeente een soort mini-IPR gaan geven, een subsidie van 15 tot 20%. En ten derde willen we realiseren dat de starter voor een zeer schappelijke prijs onroerend goed en woonruimte kan huren. We zijn bezig met de opzet van een bedrijvenhofje, waar de kleine ondernemer een halletje met woonhuis kan huren, samen met 3 of 4 andere kollega's. Die realisatie blijkt overigens erg moeilijk te zijn."

Hoeveel geld trekt de gemeente uit voor werkgelegenheidsbevordering?

Van Veldhuizen: "We hebben een budget van 5 ton, waarvan een deel naar de kleinschaligheid gaat. Dat is dan afgezien van de miljoenen die er zitten in de infrastructuur, de 40 ha industrieterrein die er nog ligt en de de ca. 60 ha die we indertijd voor uitbreiding hebben aangekocht. Oss verkocht vroeger 15 ha industrieterrein per jaar en nu nog maar 1,5 ha. U begrijpt dat die rente als een loden last op het gemeentebudget drukt. Ons werkgelegenheidsbeleid vormt een heel marginale taak. Als we totaal niets meer deden, zou het psychologisch naar zijn en het zou moreel en politiek niet te verantwoorden zijn, maar het is de vraag of het sterk te merken zou zijn in het percentage werkloosheid. Dat is een harde uitspraak. Toch zeggen college en raad - en gelukkig - : het laatste dat we aan zouden willen tasten is het budget voor werkgelegenheid."

Om op de starters terug te komen, van wie krijgen ze hun adviezen en hulp?

Van Veldhuizen: "Ze komen in toenemende mate naar de gemeente. Het bureau economische zaken en onderzoek ontvangt zo'n 20 tot 30 starters per maand. Naar vermogen doen we alles wat we kunnen, maar echt optimale begeleiding kunnen we niet geven. Zo'n bureau kleinschaligheid als in Tilburg bijvoorbeeld kunnen wij niet financieel bemannen. De schaal is daar eigenlijk ook te klein voor in Oss. Ik vind dat het moeilijke in het thema kleinschaligheid. Ik sta er sympathiek tegenover, de kleine schaal is me menselijk liever dan de grote. Maar bestuurlijk zie ik dat veel dingen voor de kleine schaal alleen gedaan kunnen worden als ze gróótschalig worden aangepakt."

Vindt u dat de begeleiding van starters een gemeentelijke taak is of meer een taak voor een kleinschaligheidsgroep of het opbouwwerk?

Van Veldhuizen: "Ik vind het helemaal niet belangrijk wie iets doet, als het maar op basis van dezelfde voorwaarden wordt gedaan: controleerbaarheid, representativiteit en een koöperatieve instelling. Het is niet zo belangrijk of het geld van de gemeente in het gemeentehuis of daarbuiten wordt uitgegeven. Als ik de keuze zou hebben, zou ik een lichte voorkeur voor koördinatie door de gemeente hebben. Bijvoorbeeld door iemand die wordt aangehaakt aan het bureau Economische zaken en onderzoek en die dagelijks ook alles hoort m.b.t. de grote ondernemingen, de IPR e.d."

Wat betekent de bezuiniging van 8 miljoen op jaarbasis voor de voorzieningen in Oss?

Van Veldhuizen: "Er zijn drie sporen voor de bezuiniging: éénderde op

personeelskosten, éénderde op ons activiteitenplan (bijv. een sporthal die niet of later gebouwd wordt) en éénderde van de beïnvloedbare kosten op de begroting. Dat laatste zal onder meer kunnen betekenen: dat er wat van het budget af moet van het museum/educatief centrum het Jan Cunencentrum en dat het sociaal-kultureel centrum De Lievekamp moet inleveren.

Hoe staat u tegenover het gedeeltelijk of geheel in eigen beheer van bewoners geven van bepaalde voorzieningen?

Van Veldhuizen: "We kennen dat verschijnsel wel in Oss. Een vereniging inschakelen, een budget geven. Naar gedachte ben ik het er heel erg mee eens. Tegen een buurt zeggen: regel het, je krijgt een budget. Dat is een plezierige vorm van privatisering of liever "vermaatschappelijking". Als het goed is is gemeente-eigendom natuurlijk gemeenschaps-eigendom, maar niet iedereen ervaart dat meer zo. Je zou moeten proberen om dat besef weer terug te brengen. "Eigendom moet functioneel zijn", zegt Schumacher daarover in "Hou het klein". Ja, waar het kan, wil ik dat stimuleren, want ik kan er eigenlijk alleen maar voordelen in zien."

*Greet Hettinga
Charlotte Krop*

NATUUR IN DE STEDELIJKE OMGEVING

Vorig voorjaar is in M.O. enkele keren aandacht gevraagd voor de aktie "Natuur je Buur". Bewonersgroepen e.a. kregen de kans projecten in te dienen en mee te dingen naar een deel van de f 50.000,-- die per provincie beschikbaar is gesteld. De inzendtermijn is nu gesloten en er zijn heel wat mensen in aktie gekomen. Zo zijn in Zuid-Holland 44 projecten ingediend, in Groningen 19, in Limburg 31 en Noord-Holland 48.

Voor de provinciale komitees is het een moeilijke aangelegenheid om keuzes te maken en een zo eerlijk mogelijk advies aan de Minister uit te brengen. Er wordt heel zorgvuldig gekeken of het voorbeeldprojecten zijn die betere bestaansvoorwaarden scheppen voor natuurlijke elementen in de woonomgeving en of de belangstelling, de verantwoording en de zelfwerkzaamheid ten aanzien van het groen er door worden verbeterd. Enkele provincies, o.a. Utrecht, hebben de toetsingsfase nog niet afgerond. Daardoor heeft de landelijke Advieskommissie N.S.O. (waar ondergetekende deel van uitmaakt) nog niet alle inzendingen onder ogen gehad. De Minister zal in de loop van februari zijn goedkeuring over diverse projecten uitspreken.

De eerste indruk is dat er zowel gelijksoortige als zeer gevarieerde projecten zijn ingediend. In veel plaatsen bestaat belangstelling voor heemtuinen en Overijssel spant de kroon. Heel wat scholen zijn aktief om de terreinen rond de gebouwen een groener aanzien en edukatieve funktie te geven. Leerkrachten, kinderen, ouders en soms ook de omwonenden zijn bij voorbereiding en uitvoering betrokken. In Den Helder b.v. bestaan deze plannen bij drie scholen, in Den Haag bij Basisschool Prinsehaghe en in Heerlen bij School St.Paulus. Heel bijzonder is de interscholair milieukommissie van een aantal scholen in Landgraaf. Het is gericht op het bevorderen van milieubewust gedrag van jonge mensen. De winnende school krijgt een geldprijs, die weer wordt benut voor groenvoorzieningen.

De realisatie of verbetering van kinderboerderijen (Hillesluis Rotterdam en Zimmerterrein Amsterdam), dorpsboerderij (Nuenen), speel- en kindertuinen (o.a. Tilburg en Maastricht) vormen te verwachten ideeën.

Voorbeeldprojecten die zijn ingediend ten behoeve van de natuurarme stedelijke gebieden worden vooral zeer welwillend ontvangen. De Atjehstraat in Groningen, de Oosterstraat in Delft en het plan "Us Weiike" in Maastricht kunnen daartoe worden gerekend.

In de gemeente Woensdrecht kwam het plan om een verwaarloosd bosgebiedje tussen woonwijk, industrieterrein en de plek waar zo nodig kruisraketten gestationeerd moeten worden in te richten, open te stellen en te beheren. En mocht het niet goed gaan daar of elders, mocht er veel worden vernield, dan heeft Dordrecht een idee. D.m.v. het oprichten van een milieuwacht, gevormd door leerlingen van basisschool en o.l.v. studenten van de Pedagogische Akademie, zal worden getracht de vernielingen in 't Weizigtpark tegen te gaan. Dit projekt herinnert aan een in '70-'72 gehouden aktie in een groot park met open zwembad in Baltimore. Op soortgelijke wijze hebben teeners vermengd tussen "andere" teeners er voor gezorgd dat na 2 jaar kriminaliteit en vernielingen bijna geheel waren verdwenen.

Bij enkele voorbeeldprojecten is er sprake van "fauna". Daartoe kunnen de bijenstallen worden gerekend, maar in ieder geval de alternatieve vleermuisonderkomens, die men in Groningen wil maken. In dezelfde provincie probeert een dorpsvereniging samen met de omringende boeren een project te starten ter behoud van het unieke Wierdenlandschap.

De betrokkenheid van buurt- en opbouwwerk bij het N.S.O.-gebeuren komt af en toe om de hoek kijken bij de projektkeuze in Friesland, daar waar wijk- en buurtcentra plannen indienen zoals in Delft en bij konkrete projecten als "Natuurlijk ons dorp in het groen" (NODIG) te Liessel en de groenvoorziening voor en door de buurt van Werkgroep Zoutmeterplein in Venlo.

Het is te hopen dat na de goedkeuring van de projecten op heel veel plaatsen met succes aan natuur en milieu gewerkt gaat worden, zodat M.O. in een later stadium in plaats van over ideeën over resultaten kan verhalen.

Greet Hettinga

GEMEENSCHAPSZAAK SWIFTERBAND: PLAN VOOR WERK

Het woord "buurteconomie" heeft zijn intrede gedaan. Er wordt aandacht aan geschonken op studiedagen, in boeken en in tijdschriften. Maar duidelijkheid over het "wat en hoe" is er nog niet. In ieder geval dekt het woord "buurteconomie" niet de hele lading, want er wordt bijvoorbeeld geen relatie gelegd met wat in de kleine kernen gebeurt. Toch kunnen de verenigingen van dorpsbelang het gehele buurteconomische terrein tot het hare rekenen en een aantal verenigingen is er ook in de praktijk mee bezig. Het gaat om de leefbaarheid van en perspectieven voor het dorp. Men werkt daaraan door zich in te zetten voor behoud van school en winkels, het verkrijgen of in eigen beheer nemen van voorzieningen, soms ook door zelf huizen te bouwen. Een dorp dat sinds kort heel bewust "werk als gemeenschapszaak" in zijn vaandel voert is Swifterbant. De wijze waarop het plan voor werk werd ingevoerd en het hele dorp bij de zaak betrokken, kan voor andere buurten en dorpen een voorbeeld zijn. Vandaar de volgende uitvoerige beschrijving.

Het ontstaan van het idee

Swifterbant telt 4200 inwoners. Het werkloosheidspercentage bedraagt 7%, er zijn veel WAO-ers. Vooral in het gezondheidsteam zag men het welzijn van veel mensen bedreigd als nog meer werkgelegenheid zou gaan verdwijnen. Na overleg met verschillende instellingen en groepen werd aan de Vereniging Dorpsbelang voorgesteld een werkgroep Promotie Swifterbant in te stellen. Dat gebeurde tijdens de jaarvergadering januari 1983. Het werd de tiende kommissie van Dorpsbelang. Zo waren er onder meer al een algemene hulpdienst en telefooncirkel, een werkgroep wonen, kruidentuin, zwembad, dorpshuis en hertenkamp.

Aan de nieuwe werkgroep werd deelgenomen door een tiental geïnteresseerde bewoners(sters) en vertegenwoordigers vanuit Dorpsbelang, Bedrijfskring, Woongroep, Stichting Welzijn en het Provincie projekt Mensen Zonder Werk te Zwolle. Situatie en mogelijkheden van het dorp werden onder de loep genomen, projecten in het land bestudeerd en er werd veel overleg gepleegd met officiële instanties als gemeente, arbeidsburo en handel en nijverheid. In oktober 1983 was de groep zo ver gevorderd met haar ideeën, dat deze voorgelegd konden worden aan alle dorpsbewoners. Het "konsept plan voor werk" werd huis aan huis en bij alle verenigingen verspreid, tegelijkertijd met de uitnodiging voor een bijeenkomst op 17 november.

Doel en uitgangspunt waren er in omschreven: als dorp er een bijdrage aan leveren dat mensen met veel "lege tijd" weerbaar blijven, een stuk welzijn behouden en nuttig werk kunnen verrichten. Het dorp zal zich verantwoordelijk moeten stellen, zowel emotioneel als financieel. De medewerkers zullen het zelf moeten doen. Zij kiezen de eigen activiteit en organiseren het projekt zelf.

De gemeenschapszaak zal worden geleid als een vereniging met verschillende zelfstandige projecten en met inwoners van Swifterbant als leden. Als mogelijk projecten werden aangekondigd: Ketelmeer camping en strand, schillenboer en schapenfarm, tuin-

bouw, afval en kompost, bisamratten huiden/vlees, kringloopwinkel, werkplaats en bazaar met kleine bedrijfjes, kindercrèche en tafeltje dekje.

Swifterbant in aktie

Het "konsept plan voor werk" maakte veel los. In een bomvolle vergaderzaal (300 aanwezigen) werden alle ideeën bediscussieerd en sommige bekritiseerd. Zo kreeg het bisamratten-projekt weinig bijval en kwamen rond de bazaar de konkurrentiegevaren ter tafel. Maar de positieve reakties wonnen.

Er meldden zich 30 medewerk(st)ers voor het ontwikkelen en uitvoeren van de projekten. Van de verspreide enquêteformulieren kwamen er 500 terug; dat is bijna de helft van het aantal huizen. 100 personen vonden het plan zeer goed, 265 goed, 50 neutraal, 16 minder goed en 5 slecht. Er kwamen reakties op diverse projekten en verschillende mensen zegden financiële steun en medewerking toe.

De werkgroep kon verder en zorgde o.a. voor een wekelijks spreekuur. Met en uit de medewerk(st)ers is de vereniging POOK opgericht en is een direktie samengesteld die koördinatie, administratie en marktontwikkeling verzorgt.

Eind februari heeft men een ledenwerfaktie gekoppeld aan de start van het kringloopprojekt. Terwijl de grootvuilroute werd gereden, waarbij nog bruikbare spullen werden uitgesorteerd, gingen straatvertegenwoordigers van deur tot deur voor een lidmaatschap à f 10,-- en donaties. Zo'n 570 leden konden worden genoteerd.

"Een geweldig resultaat" zegt de werkgroep, en ook de Gemeente is enthousiast. In een gemeenteraadsvergadering is o.m. besloten de vereniging een werkkapitaal van f 25.000,-- te verstrekken, een soort renteloze lening. Het geld dat terug verdiend wordt zal opnieuw voor dit doel worden ingezet, misschien in andere dorpen. Verder zijn voor de projekten aanvragen ingediend bij het K.J.F. en is ruim f 5.000,-- aan donaties binnengekomen.

De werkprojekten

De kringloopwinkel heeft de eerste prioriteit. Een agrariër heeft een gedeelte van zijn schuur beschikbaar gesteld voor opslag en als voorlopige werkplaats. Er is een barak van 200 m² gekocht, waarin het atelier en de winkel komen, alsmede de organisatie van de vereniging. Met het rooien en egaliseren van het terrein is een aanvang gemaakt. Er wordt nog uitgezien naar een barak voor sociale activiteiten als een kantine, ontmoetingsruimte en crèche.

Dorpscamping en watersport. Aanvankelijk werd gedacht aan een camping bij het Ketelmeer. In overleg met de gemeente wordt nu de aandacht gericht op een dorpscamping in het Swifterbos. Het kenmerkende van die camping zal zijn wat mensen uit de stad zoeken in zo'n klein dorp in de polder: rust, natuur, kleine activiteiten als een tuin, het verzorgen van dieren: schapen, varkens. Men kan gebruik maken van de faciliteiten die het dorp reeds heeft: voetbalveld, volley- en handbalveld, tennisbanen, zwembad en gymzaal. Daarnaast kunnen hier wensen uit het dorp zelf verwezenlijkt worden: een heuvel om te sleeën, een trainingsplek voor honden, enz. Tenslotte ziet men bij dit projekt als doelgroep: vissers, surfers en trekkers. Bij die laatste groep sluit men aan bij het gemeentepan om trekkershutten te bouwen.

Verder wordt gedacht aan het bouwen van een neerdalende steiger aan het Ketelmeer, waar boten en surfers van de dijk het water in kunnen worden gelaten.

Kringloop - schillenboer - schapenfarm - melk, kaas, wol. Een inwoner zag zelf wel wat in het schillenboer-project en is als 'eigen baas' nu al actief in de drie dorpen Biddinghuizen, Dronten, Swifterband. De projectgroep is na veel wikken en wegen toch overgestapt op een alternatieve varkensfokkerij.

Nog andere ideeën en plannen leven in Swifterbant. Maar als we zien wat in één jaar van de grond is getild, verdient dat al veel bewondering.

Het woord Community Business is er vertaald als Gemeenschapszaak. Bij een opzet die zo voor en door het dorp als geheel wordt uitgedacht en aangepakt is dat woord terecht. Een Vereniging Dorpsbelang als voorwaardenscheppende ondersteuning ook ten behoeve van lokale ekonomie.

Greet Hettinga

"Ruilhandel is kennis en werk" stond boven het artikel dat ik schreef voor M.O. augustus 1984. Nadien is een nieuwe loot verschenen aan deze stam. De bloei beperkt zich nog tot Amsterdam, maar de belangstelling vanuit Vrijwilligerscentrale, is groot. We zaaien idee en ervaringen dan ook graag uit in het veld van het opbouwwerk, zij het niet zonder kritische kanttekeningen en randvoorwaarden.

"Gilde" wil oudere Amsterdammers hun eigen waardevolle plaats laten behouden in de Amsterdamse gemeenschap. Dat is niet eenvoudig. De tijdgeest schakelt ouderen uit. De helft van de werknemers van 55 jaar is reeds gestopt met werken. We leren omgaan met vervroegd uittreden (VU) en met het afvloeien van ouderen bij het inkrimpen van arbeidsplaatsen. Wat vroeger "de oude dag" werd genoemd is nu nog dikwijls een derde deel van een mensenleven.

In de sfeer van het vrijwilligerswerk is het vaak niet anders. Er zijn weinig projecten waarin voor ouderen een gelijkwaardige plaats is ingeruimd. En in hoeveel statuten van verenigingen staat niet te lezen dat voor een bestuursfunctie de leeftijdsgrens 65 jaar is.

Een aantal organisaties zoals Pensioen in Zicht en de Jong Oud Trust heeft zich bezonnen op de vooroordelen die t.a.v. ouderen leven en op welke manier die te doorbreken zijn. Hoe kunnen de kennis en ervaring die ouderen bezitten benut blijven en de tendensen dat ouderen geen rol kunnen spelen in de samenleving worden weerlegd.

Jong geleerd, oud gedaan

Het idee groeide een ouderen-werkproject te starten, dat bemiddelend optreden tussen ouderen, die hun kwaliteiten beschikbaar willen stellen aan anderen en organisaties of individuen die van die kwaliteiten gebruik willen maken. Tijdens een grote manifestatie oktober 1984 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam werd het plan gelanceerd. Het omvatte vier mogelijkheden:

1. Opname van datgene wat je als oudere (50+) aan te bieden hebt aan kennis en ervaring in de Gilde-gids.
2. Het geven van cursussen of lezingen op de Volksuniversiteit (indien gewenst voorafgegaan door bijscholing over spreken in het openbaar door het plaatselijke vormingswerk).
3. Het verrichten van activiteiten binnen de ouderenbonden.
4. Steun bij andere plannen en initiatieven om actief te worden.

De oproep kreeg reacties en in januari 1985 verscheen in de huis-aan-huisbladen de eerste Gildegids. 50 Ouderen boden hun diensten aan aan medeburgers. De meesten onder een bij Gilde ingeschreven nummer. Meubelmaken, voedselhygiëne, evenementen, organisatie en management zijn voorbeelden. In mei verscheen Gildegids 2 met 80 aanbieders waaronder 45 uit de eerste gids.

De diensten worden belangeloos aangeboden aan groepen, aan individuen of aan beide in de vorm van lezingen, begeleiding of advisering. Het gaat niet om het opknappen van klusjes. Wie interesse heeft in de aanbiedingen kan telefoneren: 020-224275, langskomen (Mozeshuis, Waterlooplein 205 Amsterdam) of schrijven.

Op de eerste gids kwamen in totaal 500 reacties en op de tweede binnen twee weken reeds 250. De persoonlijke aanvragen kwamen van jong en oud en uit alle lagen. De organisaties die lezingen vroegen waren scholen, buurthuizen en verzorgingscentra. Ondersteuning werd/wordt gegeven aan werkprojecten Sociale Dienst, woonwerkplannen e.d.

Argumenten om contact te zoeken: goedkoop, lage drempel, informeel karakter, interesses, behoefte in de kwaliteiten.

Aanbieders willen iets zinnigs doen of vinden het jammer opgedane kennis en ervaring voor zichzelf te houden.

De contacten worden tot nu toe positief ervaren. De enige moeilijkheid is soms dat bijv. bij cursussen een groep nodig is en individuele aanvragen gecombineerd dienden te worden, ook al stond bij de aanbiedingen alleen voor groepen.

Naast de consultant van Pensioen in Zicht werken ouderen als vrijwilligers mee aan het project. Zij brengen vraag en aanbod bij elkaar en beves-

tigen de afspraken. Wie zijn oor te luisteren legt hoort dat het lied van "Gildebroeders maakt plezieren" op het geheel van toepassing kan zijn.

Gilde opereert in geheel Amsterdam en is gestart om ouderen actief bij de samenleving betrokken te houden. Vanuit het opbouwwerk gedacht zou ik blij met Gilde zijn als het zou kunnen functioneren op een kleinere schaal.

Wanneer je in buurten en wijken een wisselwerking tot stand zou kunnen brengen en ouderen daardoor geïntegreerd bij zouden kunnen dragen aan het wel en wee van die samenleving.

Bij Gilde in de huidige opzet kun je je afvragen of de bijdrage van ouderen niet te incidenteel blijft en de scheidslijnen wel echt worden doorbroken. Het is goed dat de organisatie daarom heeft besloten ook in te gaan op het verzoek van enkele instellingen om namens hen ouderen op te sporen voor een adviserende taak. Als ouderen zelf hun partijtje mee kunnen blijven blazen en daartoe duurzaam kansen nemen en krijgen zal het "Gilde"-idee de emancipatie bevorderen. Er zit nog veel te veel ouderenwerk in de verzorgende sfeer, zo meldde het kersverse verslag van de Nederlandse Federatie Bejaardenbeleid.

Gilde zegt het voort

In juni organiseert Gilde op verzoek twee studiebijeenkomsten. De eerste is voor een twintigtal vrijwilligerscentrales, die het project willen leren kennen en uitdragen. De tweede op 27 juni voor allerlei andere geïnteresseerden. Mocht je interesse hebben meld je dan gauw aan bij het hiervoor genoemde adres. Of nog beter, vertel het de ouderen. Want wie zouden beter dan zij zelf het Gilde kunnen organiseren.

Greet Hettinga

ZELFWERKZAAMHEID IN DE WOONOMGEVING

Zelfwerkzaamheid... een manier waarop bewoners meer zeggenschap krijgen over de voorzieningen die ze gebruiken of een verkapt vorm van bezuiniging door de lokale overheid? Vragen die al eens eerder m.b.t. het "groen" in M.O. aan de orde waren en die buurtorganisaties en opbouwwerk steeds meer bezighouden.

Op 9 juni jl. organiseerde werkgroep 2000 een studiedag over dit onderwerp, waaraan werd deelgenomen door mensen die al ervaring hadden en mensen die zich wilden oriënteren. Als lees- en discussievoer voor de dag diende o.m. de katernen 2000 "Bezigheden Buitenshuis", een publicatie die elders in dit nummer kort is beschreven. Gerhard Geerken van de Werkgroep 2000 doet hieronder verslag van de studiedag.

Groenvoorzieningen

Het onderwerp van de studiedag was toegespitst op "groenvoorzieningen": een afgebakende voorziening in de woonomgeving om het verschijnsel "zelfwerkzaamheid" concreet te onderzoeken, zodat de resultaten ervan ook bruikbaar zouden zijn voor andere voorzieningen. Voor velen was deze afbakening niet duidelijk geworden uit de uitnodiging en aankondigingen. Tijdens de studiedag bleek ook behoefte te bestaan aan toegespitste informatie over zelfwerkzaamheid bij andersoortige voorzieningen en activiteiten in de woonomgeving.

Een ander uitgangspunt van de studiedag was de ervaring dat samenwerking tussen particulieren en overheid in de praktijk vaak meer problemen geeft dan wanneer de partijen het beheer zonder bemoeienis van anderen regelen: bijv. een speeltuin- of volkstuinvereniging.

Wat aan samenwerking voorafgaat: betrokkenheid van bewoners bij activiteiten, lijkt voor verschillende deelnemers echter nog een belangrijker zorg. "De mensen zijn moeilijk te activeren", is een veel gehoorde uitspraak tijdens de studiedag. In de onderzochte projecten komt datzelfde probleem ook wel naar voren. Per buurt verschilt de belangstelling bij bewoners voor activiteiten sterk. Het is een algemeen probleem voor buurtorganisaties en opbouwwerk. In vele projecten met zelfwerkzaamheid zien we echter juist dat mensen zich actief inzetten, er plezier in hebben en met hun activiteiten weer anderen aantrekken.

Opzet van de studiedag

De studiedag viel uiteen in drie samenhangende onderdelen:

1. Beeld en ervaring. De knelpunten of juist de perspectieven die de deelnemers signaleerden werden gebruikt om de thema's van de middag-groepen vast te stellen.
2. Voors, tegens en twijfels; standpunten en motieven over de rol van buurtorganisaties en opbouwwerk bij zelfwerkzaamheid. Het overzicht van uiteenlopende motieven dat verkregen is, gaf een eerste aanknopingspunt voor de middagdiscussie over strategie.
3. Strategie en toepassing; actuele thema's en praktische vragen rond zelfwerkzaamheid zijn in een zestal onderwerpen samengevat en in groepen is besproken welke aanpak daarbij mogelijk is.

Beeld en ervaring

Na een inleiding over kleine en omvangrijke vormen van zelfwerkzaamheid werden met individuele deelnemerskaarten de ervaringen van de deelnemers verkend, waaruit een goede spreiding bleek te bestaan over de verschillende vormen van zelfwerkzaamheid. Het meest komen speelplekken, buurtvoorzieningen en binnenterreinen voor. Daarop volgen kleinere voorzieningen als geveltuinen, bloembakken en openbare plantsoenen. Het gaat iets vaker om zelfwerkzaamheid bij de aanleg van voorzieningen dan bij

het beheer.

(De deelnemerslijst in het verslag dat binnenkort verschijnt, vermeldt de ervaring die men met zelfwerkzaamheid heeft: om achteraf nog eens te bellen.)

Knelpunten en mogelijkheden

De diverse knelpunten en mogelijkheden, die de deelnemers bij zelfwerkzaamheid onderkenden, werden geordend in zes actuele thema's:

1. onderhandelen met de gemeente
2. het op gang komen van zelfwerkzaamheid
3. blijvende betrokkenheid van bewoners
4. allerhande initiatieven rond wonen, werk en recreatie
5. de advies- en steunfunctie van het opbouwwerk
6. bewonersinitiatieven zonder bemoeienis van de gemeente.

Voors, tegens en twijfels

De principes en de uitersten m.b.t. zelfwerkzaamheid zijn in het algemeen wel duidelijk. Velen zijn in principe vóór zelfwerkzaamheid in de woonomgeving als daardoor de gebruikers meer zeggenschap krijgen over voorzieningen die ze gebruiken en tegen zelfwerkzaamheid als daardoor bezuinigd kan worden op het openbare groen. Belangrijke voorwaarden die genoemd worden zijn ondermeer een daadwerkelijke inspraak en het tegen gaan van bureaucratie.

Om de motieven en meningen over zelfwerkzaamheid van de deelnemers in beeld te krijgen, werd een praktijksituatie of "case" geformuleerd en konden deelnemers een standpunt innemen over de rol van de buurtorganisatie en het opbouwwerk in de geschetste situatie. Kort samengevat was de "case": een buurtorganisatie in een bezuinigende gemeente neemt het initiatief om zelfwerkzaamheid, waar zowel voor- en tegenstanders te vinden zijn in de buurt, te stimuleren en vraagt het opbouwwerk om te bemiddelen.

In groepen van "voorstanders", "tegenstanders" en "twijfelaars", met steeds 10 "gelijkgestemde" deelnemers, werd over de motieven gesproken, waarna uitwisseling plaatsvond.

Het verslag van de studiedag geeft meer uitgebreid de uiteenlopende motieven weer. Hier wordt slechts een indruk gegeven.

De punten, zoals meningsverschillen in de buurt en bezuinigingen die voor de voorstanders aanleiding zijn een actieve rol aan buurtorganisaties en opbouwwerk toe te kennen, zijn bij tegenstanders de reden om er niet aan mee te werken. De posities van betrokkenen worden verschillend ingeschat, evenals de problemen die zich zullen voordoen.

Elke groep formuleerde algemene voorwaarden waaronder men zou willen werken, zoals het profijt dat de mensen er zelf van moeten hebben, de duidelijkheid over de posities van betrokkenen, over de continuïteit en ook over de begeleidingstijd voor het opbouwwerk. Het bleek dat deze voorwaarden van de groepen dichter bij elkaar kwamen, dan de afzonderlijke motieven waarmee op de concrete "case" gereageerd werd.

Voorbeelden van projecten

Tijdens de lunchpauze namen ca. 15 deelnemers een kijkje bij een kinderboerderij annex speeltuin, die zo'n zeven jaar geleden bij de voormalige Gliphoeve in de Bijlmermeer in zelfwerkzaamheid begonnen is en uitgegroeid is tot een grote voorziening en een ontmoetingspunt in de buurt. Verder konden de deelnemers reageren op een videoband-in-woording, die de motieven, problemen en idealen in beeld brengt van mensen die bezig zijn met zelfwerkzaamheid. Deze videoband zal samen met een diaserie en een werkmappie deel uitmaken van een informatiepakket dat beschikbaar komt.

Strategie

De eerder genoemde zes thema's werden in de middag in groepen besproken om tot een strategie te komen. In de groepen werd geprobeerd een antwoord te vinden op vragen die rond thema's bestonden.

Toch zijn deze dag vele vragen blijven liggen.

Het vooraf toezenden van informatie en de uitwisseling van ervaringen tijdens de dag bleek voor verschillende deelnemers niet het praktische antwoord te bieden wat ze zochten. "Weten de organisatoren het misschien ook niet zo goed en hebben zij er meer van geleerd dan de deelnemers?" vroeg iemand zich af.

Wat waar is, is waar: de organisatoren hebben er van geleerd (gelukkig waren er ook deelnemers waar dit voor gold) en zullen dit verwerken in een werkmap die in ontwikkeling is.

NOG MEER NATUUR ALS BUUR

In de stedelijke omgeving krijgt de natuur te weinig kansen; daar moet wat aan gebeuren, zo stelde een landelijke commissie begin '83 vast. Het werd het startpunt voor de actie "natuur je buur". Minister Braks stelde een adviescommissie in en opende een tentoonstelling. Er kwamen provinciale comité's, die elk f. 50.000,-- te verdelen kregen en bewoners werden opgeroepen aan de slag te gaan. De film "De Groengek", affiches, folders en zelfs een t.v.-spot zorgden voor publiciteit. En zowaar, er kwam respons. Ruim 400 projecten werden ingediend waarvan 150 een subsidiebedrag kregen toegekend. De variatie was groot: Groen in de straat, Antigifspuit, Heemtuinen, Zwaluwen in de binnenstad, Werklozenprojecten en Schoolschoonmaakacties.

Een soepel lopend proces werd het niet. Vooral de financiële afwikkelingen bij het Ministerie - in '84 kwamen de gelden af, aan 't eind van 't plantseizoen - verstoorden bij velen de motivatie. Toch mogen de resultaten er zijn en daar gaan we wat mee doen. Want ontwikkelingsprojecten oftewel experimenten zijn er om van te leren en om de effecten te verspreiden.

De publiciteitscampagne in september

In Leiden begint de victorie. Daar wordt op 11 september in samenwerking met de Nederlandse Bibliotheek en Lektuurcentrale (NBLC) het startschot gegeven van een campagne, waaraan tot nu toe bijna 300 bibliotheken in den lande en 90 Natuur-je-buur-projecten hun medewerking hebben toegezegd. Het hangt van het plaatselijk initiatief af wat er tussen 11 en 20 september in en om de bibliotheken aan de orde is. Wie nog een goed idee heeft zouden we willen zeggen: "Stap op de bibliotheek af en probeer samen de levensmogelijkheden voor de natuur in dorp en stad zo creatief mogelijk aan de orde te stellen". Centraal in de aktieweek staat de katern "Natuur je buur". Een doe-het-zelf-boek voor bewoners, buurtvereniging en milieuafdelingen. Een "groen boek" dat vertelt hoe dertig groepen werkten aan "Fleur, kleur en geur in de straat", aan "Kleine monumenten maar niet in steen" aan "Bewoners meer baas in eigen buurt". Het slothoofdstuk "Van idee tot uitvoering" trekt konklusies. Het vertelt over de betrokkenen, hoe zij zich organiseerden, taken verdeelden en aan geld kwamen. Hoe anderen enthousiast gemaakt konden worden en hoe je bijv. in de winter bezig blijft. Gekonstateerd wordt als het om ondersteuning gaat dat het een historisch gegroeide situatie is dat natuur- en milieugroepen vooral actief zijn in het buitengebied en buurt- en opbouwwerk in de woonomgeving. Nu de belangstelling voor groenbeheer en natuur in de stad toenemen, raken deze twee meer betrok-

ken op elkaar. En daar waar het gaat over Gemeente, plantsoenendie bewoners, kan en link worden gelegd met wat onderzocht en beschreven staat in de reeds verschenen katern "Bezigheden Buitenshuis".

Wie meer wil weten van "Natuur je buur" vindt alle 150 projekten verachterin het boek, evenals de adressen voor ondersteuning indien je aan de slag wilt.

Naast het boek komt een klankbeeld ter beschikking met een 70 dia's Natuur in de stedelijke Omgeving. En in elke provincie zijn de vers van de projekten ter inzage.

Hoe verder

De landelijke advieskommissie zal als zij in september haar werk a de Minister een kritisch evaluatierapport bezorgen. Toekomstige kons sies kunnen eruit leren hoe het niet moet en het wel ging. Het zal gepaard gaan met beleidsaanbevelingen. Hoewel er geen ruimte is vo nieuwe subsidies en instandhouding van het landelijk sekretariaat l het Ministerie mogelijkheden om gunstige voorwaarden te scheppen zo een blijvende financiering van de provinciale konsulenten voor natu en milieu-educatie. Deze hebben reeds toegezegd ook in de toekomst "Natuur-je-buur"-projekten te willen begeleiden. Gemeenten kunnen v beïnvloed door de eigen stedelijke groen-konsulenten van het Minis En in het agrarisch onderwijs zou meer ruimte kunnen worden geschap voor milieu en wonen en voor samenhang in de natuur.

Tenslotte kun je de vraag stellen of sommige projekten geen gefrier de marge zijn. Het gaat uiteindelijk om meer ekologisch bewustzijn, het handelen in overeenstemming met de natuur. De nieuwe tijdsdenke hebben er een term voor "Think globally, act locally". Je moet vaak klein en dichtbij huis beginnen om een klimaat te scheppen waarin o wikkelingen met een grotere reikwijdte zich kunnen voordoen. Dus t maar doorgaan met natuur je buur te maken.

Greet Hettinga

RUIMTE VOOR VERNIEUWEND WONEN

Op vele plaatsen binnen en buiten Nederland wordt momenteel gewerkt aan projecten die tot doel hebben, andere vormen van samen leven en wonen te realiseren, wonen en werken te integreren, gedeeltelijke zelfvoorziening tot stand te brengen en/of op verantwoorde wijze om te gaan met energie en milieu.

Op vrijdag 13 september wordt over dergelijke projecten een conferentie gehouden in de woonwerkgemeenschap Middenland te Biddinghuizen, Oostelijk Flevoland. Doel van deze conferentie is het verduidelijken van de problemen, knelpunten en randvoorwaarden waarmee de initiatiefnemers van de projecten te maken hebben. Daartoe worden deze initiatiefnemers in contact gebracht met elkaar en met vertegenwoordigers van overheid en beleid, mogelijke geldverstrekkers en belangstellenden uit verschillende vakgebieden.

Het ochtendprogramma bestaat uit korte lezingen en een tentoonstelling ter kennismaking met een aantal projecten, waaronder Sterstaete, Vernieuwend Wonen Maastricht, Woonkollektief Purmerend en MW2 (Mens- en Milieu- vriendelijk Wonen en Werken). 's Middags zullen de problemen van beleidszijde worden belicht en zal in groepen worden gediscussieerd over mogelijke oplossingen. De uitkomsten van de conferentie zullen worden omgezet in aanbevelingen voor beleidsinstanties.

De conferentie wordt georganiseerd door de Stichting MW2, Werkgroep 2000 en het RIW-instituut voor Volkshuisvestingsonderzoek. Deelname (inclusief lunch, conferentiemap en verslagboek) kost f 125,-. Voor een beperkt aantal deelnemers is eventueel reductie mogelijk. De conferentiefolder is verkrijgbaar bij Werkgroep 2000, postbus 2000, 3800 AA Amersfoort. Geïnteresseerden die verhinderd zijn, kunnen tijdens de Open Dag die op zaterdag 14 september in Middenland gehouden wordt, alsnog de tentoonstelling bezichtigen en met de woonwerkgemeenschap kennis maken.

Inlichtingen bij WG 2000, tel. 033-724224 of bij Greet Hettinga, tel. 020-269077

GROEPSWONEN VAN OUDEREN

Wie zou willen weten hoeveel ouderen belangstelling hebben voor een woongemeenschap zal het juiste antwoord niet kunnen vinden. Circa 60 initiatieven zijn landelijk bekend maar op veel meer plaatsen is - op heel verschillende manieren - een behoefte te onderkennen voor nieuwe woonvormen. Een ding is zeker, dat de ouderen die zelf ideeën willen ontwikkelen over hun toekomstige manier van wonen geen genoegen nemen met kant en klare plannen.

Het gaat niet om groepswonem voor ouderen maar van ouderen. Eigen inbreng en betrokkenheid zijn voorwaarden. Nog meer dan misschien nodig is bij qua leeftijd gemengde groepen.

Voor ouderen, die met veel verwachtingen aan een woongroep beginnen, maar ervaren dat het geen juiste keuze is, zal het veel moeilijker zijn weer te verhuizen. Er zijn weinig andere mogelijkheden dan opnieuw zelfstandig te gaan wonen of terug te vallen op een verzorgingshuis. En juist vanwege de leeftijd waren die keuzes afgevallen.

"Onze generatie", zo zei Mevrouw Verwey-Jonker op een congres van de Landelijke Vereniging Groepswonem van Ouderen "is heel individualistisch opgevoed en privacy hebben we hoog in ons vaandel geschreven. Er zullen zich bij groepswonem problemen voordoen en het zal noodzakelijk zijn dan na te gaan wat er mis is gegaan en waarom".

Deze nuchtere visie, die paste in haar voordracht over goed voorbereid ouder worden, ontlokte een aanwezige oudere wel de verklaring dat de waarschuwing kan worden nagevoeld, maar dat het idealisme en de wil om het te proberen daarmee niet ontnomen konden worden. Het zijn echter niet alleen de sociale processen, die de realisatie van woongemeenschappen van ouderen bemoeilijken. Technische, politieke en juridische problemen zijn evenzeer hinderpalen die genomen moeten worden. Een reden te meer om steun te zoeken bij elkaar.

Naar een landelijk beraad

De behoefte aan uitwisseling van ervaringen en bundeling van krachten om een politiek beleid uit te lokken werd de aanleiding om in mei '84 de Landelijke Vereniging Groepswonem van Ouderen op te richten. De doelstelling luidt "... het bevorderen en in stand houden van het op basis van zelfbeschikking en zelfredzaamheid wonem in groepsverband van ouderen". De vereniging meent die doelstelling onder meer te kunnen bereiken door:

- vraag en aanbod op het gebied van groepswonem van ouderen zo goed mogelijk te coördineren door middel van een adressenbank;
- groepen en personen te adviseren of te verwijzen indien ze problemen hebben bij het tot stand komen van een project;
- zoveel mogelijk de belangen te behartigen van woongroepen van ouderen en waar nodig te pogen het beleid van de overheid te beïnvloeden.

De LVGO zal niet zelf projecten opzetten; het initiatief voor een woongroep en de uitwerking daarvan liggen bij de ouderen zelf.

Wel bestaan contacten met andere verenigingen, die gemeenschappelijk wonem nastreven. Er valt van elkaar te leren en gezamenlijke belangen kunnen worden bepleit.

Leden van de LVGO kunnen zijn: zowel individuele personen als groepen van ouderen die van plan zijn een woongemeenschap te vormen of die al samenwonem. Van individuele leden wordt verwacht dat ze serieus van plan zijn aansluiting te zoeken bij een woongemeenschap van ouderen.

De contributie voor individuele leden bedraagt f. 10,- per jaar per persoon. Woongroepen van ouderen betalen f. 5,- per deelnemer per jaar, met een minimum van f. 25,- en een maximum van f. 100,- per woongroep

per jaar.

Tweemaal per jaar wordt een algemene ledenvergadering gehouden, waarbij wordt gestreefd naar een intensief contact tussen de leden onderling. De laatste heeft 26 maart in Utrecht plaatsgevonden. Een notaris belichtte de juridische structuren en een woonconsulent de meer algemene aandachtspunten. Leden blijven verder op de hoogte van het wel en wee van de vereniging en het groepswonen van ouderen via het informatieblad OUD EN (eigen)WIJS, dat minstens vier keer per jaar verschijnt. Opbouwwerkinstellingen e.d. die interesse hebben in het werk van de LVGO kunnen voor min. f. 10,— donateur worden.

Sinds kort is het kantoor gevestigd in Utrecht, Korte Elizabethstraat 13 tel. 030-318222, giro 3380032. Tot nu toe was de Vereniging alleen op dinsdag te bereiken, maar met enkele vaste medewerk(st)ers en vrijwillige hulp wordt gehoopt op meer permanente bereikbaarheid in de toekomst.

Naast de Landelijke Vereniging kunnen groepen terugvallen op Provinciale en plaatselijke steunpunten. De instellingen van Gecoördineerd Bejaardenbeleid in de eigen regio kunnen de weg wijzen. Dat kan ook de plaatselijke woonwinkel zoals in Amsterdam, waar speciale spreekuren en thema-avonden voor ouderen worden gehouden.

Enkele experimenten

De uitzending van de NOS in '81 over de woon-werkboerderij "Cristiansfelde" in het Duitse Bad Segeberg waar ca. veertig bewoners van 50 - 90 jaar hun eigen boontjes doppen, zette veel ouderen aan tot activiteit.

De eerste Nederlandse woon-werkgemeenschap werd "Huize Julia" in Herpen. In de drie jaren van het bestaan zijn ouderen gekomen en gegaan. Toen ook initiatiefnemer en coördinator K. Heslinga De Herpen verliet zijn de overgebleven bewoners niet sterk genoeg geweest het project overeind te houden. In september '85 viel de groep uiteen.

De eerste woongemeenschap in de nieuwbouw is "De Halem" in Enschede. Het project kwam op eigen initiatief van een aantal ouderen tot stand. In de acht wooneenheden startten 5 echtparen en 3 vrouwen. Er is een grote gemeenschappelijke ruimte en een aantal logeer- en hobbykamers. Het echtpaar Bijlsma, dat bij de totstandkoming een stimulerende rol speelde, heeft onlangs het project verlaten.

Ervaringen, die leren dat de plek van de voorhoede - en niet alleen bij woongemeenschappen voor ouderen - niet eenvoudig te vinden is, wanneer het leven zich stabiliseert of bij andere soms nieuwe bewoners ideeën er wensen anders uitpakken. Gelukkig betekende dit vertrek niet het einde van De Halmen.

Of groepswonen misschien wat minder persoonlijke problematiek geeft wanneer het aantal deelnemers veel groter is kan het project "De Boogerd" in Hoorn ons leren.

Een honderdtal bewoners, verdeeld over vier woonclusters vormen de kersverse woongemeenschap. De vereniging van bewoners voert het beheer. Voorlopig hoopt men geen personeel aan te hoeven trekken, maar zelf inrichting, onderhoud, schoonmaak en kleine reparaties ter hand te nemen. Er zijn vier openbare ruimtes, twee logeerkamers, gangen, trappenhuis en niet te vergeten de centrale tuin. Iedereen heeft eigen woning en privacy, maar 's morgens is er bijv. gemeenschappelijk koffiedrinken om elkaar te ontmoeten en te kijken of ieder present is.

De huur is iets onder f. 350,— per maand gebleven en de extra servicekosten bedragen voorlopig f. 50,—. De inzet bij de realisatie van De Boogerd was en is groot. Tegenslagen die, ook nu het samenwonen is begonnen, kunnen komen, hoopt het bestuur mede door duidelijke doelstellingen en selectie vooraf het hoofd te kunnen bieden.

Op nog vele andere plaatsen zijn vormen van gemeenschappelijk wonen gereed of stevig in ontwikkeling.

Soms wordt gemikt op het bewoonbaar maken van oude panden zoals in Baarle Nassau, soms op volledige tweepersoonswoningen gegroepeerd om een gemeenschappelijke ruimte, zoals bij project "De Vaart" in Appelscha. Huren en kopen komen allebei voor. Evenals wonen en werken zoals op het nog kersverse project "De Hiddemaborg" in Groningen. Behalve land voor agrarische bezigheden en een verkooppunt van de verbouwde produkten, is er ruimte voor een restaurant en oppascentrale t.b.v. bewoners van de nieuwbouwwijk Beyum.

De ene keer worden projecten stevig begeleid, andere ouderen redden het zelf. Een groep kan uiteenvallen, omdat men het niet aandurft met elkaar of doordat conflicten ontstaan, maar de reden kan ook zijn dat bijv. geen (extra) contingenten beschikbaar worden gesteld en de "ausdauer" van de groep daar niet tegen bestand is.

In "Leef tijd januari 1986" valt veel te lezen over wat er omgaat in de wereld van het "groepswoon voor Ouderen".

Onderzoek

In opdracht van VROM en op advies van de Stuurgroep Onderzoek op het terrein van de Ouder worden Mens (SOOM) verricht de Vakgroep Wonen van de Landbouwhogeschool (Antwoordnr. 30, 6700 VB Wageningen) een onderzoek. De vraagstelling luidt: Wat zijn de problemen, die zich voordoen bij het voorbereiden en opzetten van een woongemeenschap van ouderen, en hoe kunnen deze problemen worden opgelost?

Het gaat hierbij met name om problemen bij het verkrijgen van geschikte huisvesting. Andere knelpunten, zoals bijvoorbeeld het vormen van een groep, zijn niet direct onderwerp van onderzoek en zullen slechts zijdelings aan de orde komen.

Ouderen en betrokkenen worden gevraagd de bij de realisatie van woonwensen ondervonden knelpunten en problemen kenbaar te maken. Het eindrapport zal naast beleidsaanbevelingen informatie bevatten waar woongemeenschappen in oprichting baat bij kunnen hebben.

Nog meer informatie

De videofilm "Groepswoon van Ouderen: een alternatief voor gewone mensen" staat ter beschikking. Velen hebben aan de totstandkoming meegewerkt en een schat van informatie ligt erin opgeslagen. De film kan tevens een goede bijdrage leveren aan een mentaliteitsbeïnvloeding t.o.v. ouderen bij niet ouderen. (zie ook: Praktische Informatie in dit nummer).

Al eerder kondigde ik in M.O. de tentoonstelling en de brochure aan over "Wonen als je ouder wordt". Er worden negen portretten van ouderen in verschillende woonsituaties weergegeven, zoals bejaardenwoning, serviceflat, centraal wonen project en groepswoon. Lange tijd circuleerde de tentoonstelling in de Provincie Zuid-Holland en een van de twee exemplaren is daar nog te vinden. Binnenkort is het evaluatierapport dat n.a.v. het gebeuren is geschreven gereed. Inlichtingen bij Provinciaal Bestuur Zuid-Holland, G. Klijnsma, tel. 070-116611. Het andere exemplaar valt in 1986 te bezichtigen in Overijssel waar de provinciale tentoonstellingsdienst de tournee verzorgd (tel. 038-212863). Van 16 t/m 20 april Bergkerk, Deventer; 29 april t/m 13 mei Bibliotheek Rijssen; 14 t/m 27 mei Dienstencentrum Oldenzaal; en 28 mei t/m 10 juni Gemeentehuis Ommen. Misschien een idee voor een bezoek of voor het organiseren van een eigen expositie of manifestatie.

Nog veel meer zou er te vertellen zijn over het snel groeiende en overal opduikende fenomeen "groepswonen van ouderen". Maar ik laat het hierbij. Genoeg telefoonnummers en adressen wijzen de weg. Het zullen veelal ook niet de opbouwwerk(st)ers zijn, die de veel tijd vragende begeleiding en ondersteuning van woongroepen van ouderen in hun werkpakket hoeven op te nemen nu speciale wijkvoorzieningen en instellingen ten behoeve van ouderen functioneren.

Greet Hettinga

